SCRIPTUREL

Nicolae DABIJA
Aurelian SILVESTRU

DACIADA

Carte de lectură pentru clasa a II-a

Nicolae Dabija
Aurelian Silvestru

DACIADA

Carte de lectură
pentru clasa a II-a

EDITURA LUMINA
CHIŞINĂU—1993

CZU 939.82—053.5+859.0(478.9)—93
D14

Recomandată de Comisia de experți a Ministerului Științei și Învățământului din Republica Moldova în calitate de carte de lectură

Redactor *V. Bajurea.*
Pictor *N. Guțu*
Redactor artistic *V. Oprea.*
Tehnoredactor *V. Cepovenco.*

4306020400—001
D———————— Scris. M.Ș.Î. din Moldova — 91
M752(10)—93

ISBN 5—372—01302—X

© N. Dabija, A. Silvestru, 1993
© Prezentare grafică : N. Guțu, 1993

DRAGĂ COPILE!

Abia ai intrat în grădina cunoașterii. Abia ai făcut primii pași printre crinii latinești. Abia ai deprins a împleti din ei cununi de cuvinte și gînduri. E prima ta mare victorie. Dar nu unica pe care o poți obține. Viața e plină de obstacole. Va trebui să lupți și să învingi. Să lupți cu nedreptatea, cu răul, cu minciuna. Să învingi necunoașterea și lenevia. Numai așa vei ajunge un om mare și puternic, un adevărat stăpîn al Țării Tale. Și pentru că Țara se ține, în primul rînd, pe grai, pămînt și istorie, va trebui de pe acum să ai grijă de ele, să le cunoști, să le iubești, să le păzești cu sfințenie ca pe lumina ochilor tăi.

Cartea pe care o ai în față te va apropia de străbuni, de istoria neamului tău. Vei găsi în ea prieteni și rude, eroi și fapte mărețe. Apleacă-te cu luare aminte asupra fiecărei pagini și vei simți treptat că ești puntea peste care timpul pășește din trecut în viitor. Nu uita: un popor e cu atît mai puternic, cu cît această legătură e mai trainică. Fii demn de misiunea ce ți-a revenit.

STRĂMOȘII

Fiecare dintre noi are părinți și bunici. Și străbunici.

De la ei începe istoria. De la numele părinților, bunicilor și străbunicilor noștri. Știi tu oare cum îi cheamă ? Dar pe cei care au trăit înaintea străbuneilor tăi ?

Ține minte : ei se numesc strămoși.

Din tată în fiu, de sute și mii de ani, strămoșii au stat de veghe la hotare, ca să ne apere pămîntul. Dacă nu l-ar fi apărat ori s-ar fi lăsat învinși de străinii care voiau să pună stăpînire pe el, astăzi alții ar fi trăit în locul nostru aici. Altă limbă ar fi vorbit părinții tăi, altă limbă ai fi vorbit și tu. Ba, se prea poate că nici nu te-ai fi născut...

Ferice de omul care are strămoși. Și vai de steaua celui care nu-i cunoaște, care se leapădă de ei, care crede că pînă la dînsul n-a trăit nimeni pe pămînt. Că odată cu el începe și istoria, și numărătoarea strămoșilor.

Noi sîntem fericiți. Fiindcă nu trebuie să născocim strămoșii. Ei există. Și s-au numit, pe rînd : Burebista, Decebal, Traian, Mircea cel Bătrîn, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazu, Vasile Lupu, Mihai Eminescu... Și încă atîția și atîția, pe care urmează să-i cunoști.

Pe umerii lor se ține Țara.

Neamul nostru e vechi pe aceste locuri. De cîteva mii de ani a stat ca un zid aici — între Nistru, Dunăre, Carpați și Marea Neagră.

Strămoșii noștri n-au umblat, ca alte popoare, să-și caute o altă patrie prin lume. Ei s-au născut aici și tot aici au murit.

Aici s-au născut și părinții tăi. Aici te-ai născut și tu. Nici un loc din lume nu poate fi mai sfînt ca locul unde ai văzut întîiul răsărit de soare și unde-ți sînt înmormîntați strămoșii.

Asta e Patria ta.

DACII

Cu mai mult de două mii de ani în urmă, pe aceste locuri, au trăit dacii — un popor viteaz, mîndru şi dîrz, care se credea nemuritor. Ostaşii daci erau siguri că după moarte se mută cu traiul la zeul lor, Zamolxis, de aceea se avîntau în luptă cu bucurie şi, cînd se întîmpla să cadă, mureau rîzînd. Rar cineva se încumeta să dea piept cu ei şi să nu piară de săbiile lor încovoiate.

Dar ţara lor era prea frumoasă, ca să nu stîrnească poftele străinilor. Pînă şi Alexandru Macedon, cel mai mare dintre împăraţii lumii, a rîvnit s-o cucerească. El a supus Grecia, Egiptul, Persia, ajungînd cu armatele sale tocmai în India, unde soarele îşi înalţă fruntea dintre valurile Oceanului. A murit însă tînăr, la 33 de ani, şi planurile i-au rămas neînfăptuite.

Stăpînul Macedoniei a ajuns Lisimah, un general îngîmfat, care n-a stat mult pe gînduri, a strîns o armată puternică, a trecut Dunărea la adăpostul întunericului şi a năvălit în Dacia.

* * *

În timpurile acelea, peste dacii de lîngă Dunăre, domnea regele Dromihete. El nu s-a grăbit să-şi măsoare imediat puterile cu duşmanii. I-a lăsat să intre mai adînc în inima ţării, aprinzînd înaintea lor grînele şi otrăvind fîntînile, ca să-i istovească prin foame şi prin sete. Abia după ce a pus la adăpost în munţi bătrînii, copiii şi femeile, s-a întors furios peste ei. Într-o singură zi i-a strîns ca în cleşte din faţă, din spate, din părţi, lovindu-i cu mînie cumplită, pînă cînd l-a făcut prizonier pe Lisimah. Ceilalţi macedoneni au aruncat armele la pămînt şi s-au predat...

Vestea despre înfrîngerea urmaşului lui Alexandru Macedon în Dacia a umplut întreaga lume. Regi şi împăraţi din ţări depărtate au trimis soli cu daruri, laudă şi mărire pentru Dromihete. Unii îl sfătuiau să urce pe tro-

nul celui învins. Alţii îl îndemnau să-l omoare pe Lisimah şi pe toţi generalii săi. Cineva i-a propus să treacă prin foc şi prin sabie întreaga Macedonie, lăsînd-o mai apoi pradă oştenilor lui. În timpul acela Macedonia era una dintre cele mai bogate împărăţii. Avea oraşe mari, palate luxoase, drumuri pietruite, străbătute de care încărcate cu grîu, stofe, sare, peşte, şi foarte mulţi sclavi, care puteau fi cumpăraţi la preţ de nimic.

Dromihete i-a ascultat pe toţi, dar a procedat aşa, cum a găsit de cuviinţă.

Moartea naşte duşmani, pe cînd mărinimia face din duşmani prieteni, le-a răspuns celor care îi cereau capul lui Lisimah.

A doua zi, la cetatea lui de scaun a fost organizat un mare ospăţ. Într-o sală împodobită cu arme şi trofee de război stăteau întinse două mese : una bogată, cu tacîmuri de aur şi pahare de argint, cu vin spumos şi mîncăruri alese, iar alta — simplă, cu farfurii şi linguri de lemn, cu pahare din corn de zimbru, cu merinde puţine şi apă în loc de băutură.

La prima masă a fost aşezat regele Macedoniei cu toţi oştenii săi, cărora le-au fost înapoiate armele, podoabele şi hainele scumpe. La cea de a doua masă stătea Dromihete cu căpeteniile dacilor.

Observînd deosebirea dintre cele două mese, Lisimah a venit lîngă regele dacilor şi l-a întrebat :

— Spune-mi, te rog, de ce n-ai întins şi pentru căpeteniile tale o masă la fel de bogată ca a mea ?

— Pentru că nu pot încălca legea strămoşilor mei care glăsuieşte : să-i dai fiecăruia după merit... Voi, macedonenii, aveţi o ţară foarte bogată. Pe cînd noi, legaţi de pămînt, trăim mai mult în sărăcie, în sudoarea frunţii noastre. Şi, drept să-ţi spun, mare mi-a fost mirarea, cînd aţi năvălit asupra mea, cu gînd de pradă... Ce să prădaţi voi, care aveţi de toate, de la noi, care ne mulţumim cu puţinul unei vieţi cumpătate ?

— Acum îmi dau seama cît de mult am greşit, s-a po-

căit sincer Lisimah, ocolind privirile dojenitoare ale regelui.

A doua zi Dromihete i-a permis să se întoarcă liber şi nevătămat în Macedonia, primind în schimb cetăţile dacilor de dincolo de Dunăre, răpite mai înainte, şi luînd-o pe fiica lui Lisimah de soţie.

Aşa puteau să procedeze numai „...cei mai viteji şi mai drepţi dintre traci", cum erau consideraţi strămoşii tăi — dacii. Iată de ce prima carte despre faptele măreţe ale neamului nostru se numeşte „Daciada".

căpetenie — conducător de oşti
lux — bogăţie, avuţie
mărinimie — bunăvoinţă, bunătate
neamuri antice — popoare care au existat în trecutul îndepărtat
prizonier — arestat, căzut în mîna duşmanilor
soli — persoane trimise să ducă tratative
trofeu — pradă de război (de obicei, armele celor învinşi)
viaţă cumpătată — viaţă trăită modest, cu economie

BUREBISTA

Primul şi cel mai mare dintre regi, care i-a unit pe toţi dacii într-o singură ţară, a fost Burebista.

Dacia de pînă la el era fărîmiţată în mai multe regate mici. Şi fiecare conducător de oşti se credea mare şi tare în ţărişoara lui, pînă cînd năvălea un duşman mai puternic care pustia tot ce-i nimerea în cale.

Ajungînd rege, Burebista şi-a propus să pună stavilă de fier în calea numeroaselor neamuri, care s-au urnit din locurile lor de pînă atunci, vînturînd lumea şi căutîndu-şi alte aşezări. Tihna băştinaşilor era în pericol. Asupra Daciei spînzurau nori grei, de furtună...

— Trebuie să ne unim, le-a spus el căpeteniilor din toată Dacia, pe care le-a chemat la sfat.

— Pentru ce ? s-a mirat Robindarius, care stăpînea cîteva cetăţi în partea de asfinţit a ţării.

— Roma supune neamuri după neamuri. Ca mîine va pune la încercare şi tăria noastră. Iar noi sîntem dezbinaţi şi nu vom rezista.

Ca să fie mai convingător, Burebista le-a arătat un mănunchi împletit de nuiele verzi şi le-a dat, pe rînd, fiecăruia să-l rupă. Însă nimeni n-a fost în stare s-o facă. Atunci a scos din acelaşi mănunchi cîte o nuia, pe care fiecare a putut-o frînge uşor.

— Aşa sîntem şi noi, a continuat Burebista. În parte, cîte pe unul, oricine ne poate învinge. Dar dacă vom fi împreună, vom avea o ţară mare şi puternică, de care nu oricine va îndrăzni să se atingă.

— Bine, s-au învoit cei adunaţi. Facă-se voia ta !

Şi numai Robindarius s-a ridicat nemulţumit de la locul unde stătuse.

— Eu unul sînt mai tare decît o trestie ! a zis el cu îngîmfare şi a ieşit.

* * *

O jumătate de an mai tîrziu, celţii (un mare trib din apus, de la izvoarele Dunării) au năvălit în Carpaţi. Cetăţile lui Robindarius au fost încercuite. Cotropitorii au meşterit scări, le-au rezemat de ziduri, au izbit cu „berbecii" în porţile ferecate.

Văzînd că nu le poate ţine piept, Robindarius a trimis un sol de pace la Cristasiros, regele năvălitorilor. Acesta s-a învoit să-l cruţe, dacă va trece de partea lui şi va arăta drumul spre cetatea de scaun a lui Burebista.

— Voi face tot ce-mi porunceşti, i-a jurat Robindarius.

Vestea despre căderea cetăţilor de frontieră s-a răspîndit ca fulgerul prin toată Dacia. Pe dealuri, pe crestele munţilor, au izbucnit focuri înalte — semn că ţara e în primejdie. Bărbaţii şi-au ascuţit armele, şi-au îmbrăţişat rudele, au sărit pe cai şi s-au prezentat la locul stabilit de Burebista.

Între timp, căpetenia celţilor ardea de nerăbdare să-i îngenuncheze mai repede pe daci. Dar, în clipa cînd cele două armate s-au ciocnit, cînd cerul s-a întunecat de săgeţile dacilor, cînd toată zarea s-a închis între suliţele lor, cotropitorii şi-au dat seama că au intrat nu pur şi simplu într-o vale întinsă, ci într-un mormînt uriaş, din care doar o minune mai putea să-i salveze. Clocotind de furie, Cristasiros l-a chemat pe Robindarius şi i-a ordonat :

— Fă ce ştii, dar sparge încercuirea ! Tu m-ai adus în văgăuna asta. Tu să mă scoţi din ea !

Acesta a făcut în jurul noului său stăpîn un zid din cei mai puternici ostaşi, s-a postat în fruntea lor şi a lovit cu disperare în dacii care-i încolţeau din toate părţile.

— Priveşte, i-a atras atenţia lui Burebista un general de-al său. Vor să ne scape. Au făcut o spărtură în rîndurile noastre... Îi conduce Robindarius.

— Cum aşa ? s-a mirat Burebista. Un dac să ridice

arma împotriva fraţilor săi ?... De viu să mi-l prindeţi !

Şi, cît ai clipi din ochi, a dat pinteni calului, a zvîcnit din loc şi s-a postat în calea duşmanilor, care încercau să scape. Sabia lui mare şi grea împărţea moartea cu nemiluita. Cînd a ajuns în dreptul lui Robindarius, l-a lovit cu latul ei în moalele capului şi l-a prăvălit la pămînt. În aceeaşi clipă, doi ostaşi din garda sa l-au înşfăcat de mîini şi l-au tras afară din învălmăşeală.

Pe la chindii, armatele lui Cristasiros au fost nimicite.

Bucuria dacilor era neţărmurită. Şi numai Burebista părea îngrijorat. Îl frămînta trădarea lui Robindarius. Căpeteniile sale i-au cerut să-l decapiteze imediat. El, însă, voia să dea o lecţie de neuitat urmaşilor...

În ziua următoare l-a dus pe trădător în cel mai apropiat oraş al dacilor, l-a legat de un stîlp în mijlocul pieţei, a adunat copiii din împrejurimi şi le-a povestit ce săvîrşise acesta.

Apoi le-a cerut să-l judece : dacă e vinovat, să pună la picioarele lui cîte o piatră. Dacă nu — să-l dezlege şi să-i oblojească rănile. Şi copiii au adunat în jurul lui atîtea pietre, încît în scurt timp l-au înmormîntat de viu sub ele. În zadar gemea Robindarius şi se ruga de ei să-l ierte. Trădarea de neam e păcatul pe care nimeni nu-l poate ierta !

Marele rege Burebista a purtat după aceasta mai multe războaie cu străinii şi a ieşit din toate învingător. Pe timpul lui (anii 82—44 înainte de Hristos) Dacia a ajuns una din cele mai întinse ţări din lume.

băştinaş — localnic ; om care din moşi-strămoşi se află pe pămînturile locuite de poporul său

berbec de luptă — maşină de război, întrebuinţată la spargerea cetăţilor

a decapita — a tăia capul cuiva

stavilă — (aici) barieră ; linie de apărare

trădător — care se leapădă de neam, de prieteni, de credinţă, gîndindu-se numai la sine, la binele său

DECEBAL

După moartea lui Burebista, căpeteniile care i-au luat locul au prins a lupta între ele pentru putere. Drept urmare, Dacia s-a dezmembrat în cîteva regate mici. Mai bine de un secol a durat această stare jalnică, pînă cînd sceptrul puterii a încăput în mîna lui Decebal — un bărbat înţelept şi viteaz, care i-a unit din nou pe toţi dacii într-o singură ţară.

Roma stăpînea pe atunci aproape jumătate de lume. Dintre vecinii ei numai Dacia era încă liberă şi nesupusă. Dar oştirile imperiului ajunsese deja pe malul Dunării şi se uitau cu jind spre ţara lui Decebal.

Ca să le taie pofta de a năvăli asupra lui, regele dacilor a aşteptat să se facă pod de gheaţă peste Dunăre şi într-o noapte cu viscol a izbit năpraznic legiunile romane. În cîteva zile a trecut prin foc şi sabie mai multe cetăţi şi oraşe stăpînite de romani. Însuşi guvernatorul lor a fost prins şi ucis în clipa cînd încerca să scape cu fuga.

Aflînd asta, împăratul Romei a strîns o armată puternică, l-a pus în fruntea ei pe generalul Cornelius Fuscus şi l-a trimis în Dacia.

Decebal s-a retras din faţa lui, pînă cînd l-a văzut intrat cu toate legiunile sale într-o vale îngustă, străjuită din toate părţile de păduri seculare.

— Aici ! le-a spus el căpeteniilor sale. Aici vom spulbera faima romanilor.

— Nu sînt prea mulţi ? s-a îndoit cineva.

— Mulţi ? În ochii regelui a scăpărat mînia.

— Dacă vrem să-i învingem pe mulţi, va trebui să ne batem cu mulţi. Dar oricum vom birui, a adăugat el ceva mai potolit, pentru că zeii ţin cu cei care îşi apără ţara, nu cu cei care vor să cotropească pămînturi străine.

În zorii zilei, o grindină de săgeţi s-a înfipt în tabăra romanilor. Ei au sărit în picioare ; şi-au ordonat cohortele, au făcut zid din scuturi şi erau gata să respingă orice atac. Credeau că vor fi deranjaţi numai de arcaşi. Dar

codrul a fremătat amenințător. De sub bolta lui au prins a izvorî mii de oșteni. Pretutindeni — mușchi încordați, coifuri zdrobite, săbii însîngerate...

Abia spre seară totul s-a potolit și dacii au putut vedea că oastea romană s-a topit ca gheața în fierbințeala bătăliei. N-a scăpat cu viață nici chiar generalul Fuscus. Legionarii care s-au predat au cules dintre cadavre trupul lui și l-au depus la picioarele lui Decebal.

— Să fie înmormîntat cu toate onorurile ce i se cuvin ! a ordonat regele dacilor și a pornit în goană calul spre grosul armatei sale.

Răzbunarea fiului

Pe la începutul lunii septembrie oastea lui Decebal se afla în popas la poalele Carpaților. În ajun cîștigase încă o bătălie asupra rămășițelor armatei imperiale. Bine dispus, regele împărțea laude soldaților distinși în luptă. Îi cunoștea aproape pe fiecare la chip și după nume. Oștenii îl ascultau atenți, răspundeau la întrebări, glumeau.

Dintr-o dată, unul din ei și-a smuls sabia din teacă, a făcut un pas spre Decebal și, cu toată puterea de care era în stare, a lovit orbește. Decebal s-a apărat cu brațul. Tăișul sabiei a lunecat peste pletele lui, fără să-i pricinuiască vreun rău. A doua lovitură a fost împiedicată de oștenii care se aflau alături.

Dezarmat, vinovatul s-a scuturat din strînsoare, l-a privit pe Decebal drept în ochi și a rostit într-o dacică stîlcită :

— Acum știu bine ce mă așteaptă. Dar nu mă tem. Sînt gata să-mi primesc pedeapsa cuvenită.

Era un tînăr fraged, cu ochi frumoși, catifelați.

— Spune-mi mai întîi, străine, cine ești și de ce te-ai îmbrăcat în dac ?

— Sînt fiul lui Fuscus. Fiul adoptiv... Am fost luat de suflet în timpul războiului cu tracii. De mic m-a purtat cu sine în toate bătăliile. Numai aici, în Dacia, n-a vrut

să-l însoţesc. A venit fără mine... iar tu l-ai omorît... Era datoria mea ca să-l răzbun.

— La moarte cu el ! La moarte ! s-au auzit strigăte din toate părţile.

Decebal a ridicat o mînă şi uraganul de nemulţumire s-a domolit imediat.

— Niciodată să nu vă grăbiţi a judeca pe cineva cu ochii mîniei, a zis el. Eu însumi cunosc cîteva lucruri sfinte pe lume. Şi, trebuie să recunosc, că răzbunarea de fiu face parte din ele.

S-a întors apoi spre tînărul ce atentase la viaţa lui şi a continuat :

— Tatăl tău a fost un general viteaz. Aş fi preferat să-l am de prieten. Dar a venit asupra ţării mele cu război, iar zeii au ţinut cu mine... Tu, cel de pînă azi, eşti mort, pentru că ceea ce ai săvîrşit merită pedeapsa capitală. Eu, însă, te iert. Îţi dăruiesc viaţa şi te las să pleci. Du-te la împăratul tău şi spune-i, din partea mea, că ar face mai bine să se întoarcă la Roma, să nu-mi primejduiască ţara, dacă nu vrea ca generalii lui să piară pe pămîntul nostru.

Tînărul a stat o clipă în cumpănă, apoi s-a închinat şi a plecat. Dar după două săptămîni a revenit în faţa lui Decebal, spunîndu-i :

— Am făcut tot ce mi-ai poruncit. Împăratul nu vrea să ţină cont de sfaturile tale... În ceea ce mă priveşte, însă, am simţit nevoia să te servesc, deoarece ţie îţi aparţin zilele pe care mi le-ai dăruit... Ia-mă cu tine. Voi face tot ce-mi stă în putere ca niciodată să nu regreţi binele săvîrşit.

Regele l-a crezut şi l-a amestecat printre oştenii săi, alături de care luptau şi alţi fugari din armata imperială.

În prima ciocnire cu duşmanii, cînd Decebal s-a pomenit dintr-odată împresurat de arcaşii adversari, tînărul a sărit primul în faţă şi l-a apărat cu trupul său de ploaia săgeţilor nimicitoare...

Soldații de lemn

În anul următor, împăratul a trimis o armată și mai puternică împotriva lui Decebal. Oștenii daci făceau minuni de vitejie, dar romanii, cîtă frunză și iarbă, nu puteau fi învinși. Unul cădea și alți zece îi luau imediat locul.

Dacii au fost nevoiți să se retragă. Drumul spre inima țării era deschis. Iulian, noul general al romanilor, le-a ordonat să înainteze.

Pericolul era atît de mare, încît Decebal a fost nevoit să recurgă la un șiretlic, el nu putea aduna într-o singură zi o armată la fel de numeroasă ca a romanilor. Îi trebuia un răgaz. Ca să-l obțină, a poruncit să fie tăiată o pădure la înălțimea omului. Trunchiurile curățate de crengi le-a garnisit cu haine, sulițe, steaguri, încît de departe păreau o armată gata de luptă. În față și-a postat ostașii adevărați, a aprins focuri, a pregătit mașinile de război...

Apropiindu-se de povîrnișul acela de munte și văzînd ce mulți luptători are Decebal, generalul Iulian nu s-a încumetat să-și continuie înaintarea și a făcut cale întoarsă.

La scurtă vreme după asta, împaratul i-a propus pace lui Decebal. El a primit-o, cu condiția ca Roma să-i plătească despăgubiri de război și să-i trimită meșteri pricepuți care să-i repare cetățile... Zis și făcut.

Zece ani la rînd liniștea dacilor n-a fost încălcată de nimeni, pînă cînd la cîrma Romei a ajuns Traian, care a rupt din nou pacea cu Decebal.

Căderea cetății

Noul împărat era un foarte priceput conducător de oști.

Năvălind în Dacia, el a adus cu sine o armată uriașă, deoarece știa că de partea lui Decebal sînt și munții, și codrii, și rîurile, pe care dacii le apărau.

În cele două războaie cu Decebal au căzut atîţia romani, încît orice alt conducător ar fi renunţat la planul său.

Traian, însă, avea o dîrzenie de nezdruncinat. Ca să poată izbîndi, a chemat forţe proaspete, a construit drumuri de piatră, a făcut poduri, a înălţat fortificaţii. Calea de la Roma pînă aproape de Sarmizegetusa, capitala Daciei, părea un puhoi neîntrerupt de oameni.

Dacii au opus o rezistenţă nemaipomenită. Ostaşi au devenit toţi, de la mic la mare. Şi femeile. Şi bătrînii... Şi copiii. Mulţi dintre ei nu aveau arme. Se băteau cu pietre. Cu bîte. Cu ce le nimerea în mînă. Cei răniţi cădeau unii peste alţii, dar nu se clinteau din loc. Luptînd cu moartea, ei se agăţau de braţele şi armele inamicilor, împiedicîndu-le înaintarea.

— Prima dată văd un popor atît de viteaz ! a exclamat Traian după o bătălie.

În ziua ceea, în rîndurile armatei sale au fost atîtea pierderi, încît sanitarii nu mai aveau cu ce bandaja răniţii. Atunci împăratul şi-a rupt cămaşa de pe sine să facă din ea feşe.

În cele din urmă, Sarmizegetusa a căzut. Susţinut de ultimii apărători ai cetăţii, Decebal a spart încercuirea şi s-a îndreptat spre partea de răsărit a Daciei, pe care romanii încă n-o cuceriseră. Dar o unitate de cavalerie duşmană s-a luat după el. Ca să nu cadă de viu în mîna lor, regele dacilor s-a oprit pe muchia unei stînci, a cuprins cu ochii munţii din împrejurimi, apoi şi-a smuls pumnalul de la brîu şi, sub privirile uimite ale romanilor care se apropiau, şi-a pus capăt zilelor...

Comorile Daciei

Vechile cronici spun că, după înfrîngerea lui Decebal, romanilor le-au revenit bogăţii imense. Pînă şi tezaurul Daciei a fost descoperit.

În timpul războiului, văzînd că nu poate opri înainta-

rea cotropitorilor, Decebal a adunat toate comorile din cetatea sa de scaun și le-a dus sub pază secretă în afara orașului. Cu ajutorul prizonierilor a abătut apele unui rîu din munte, a săpat la fundul lui o groapă mare, a pus în ea toate lucrurile de aur și argint, astupîndu-le cu pietre și pămînt, apoi a readus din nou rîul în albia lui. Martorii, cum era și firesc, au fost nimiciți. Părea că nimeni nu va ști niciodată unde se află tezaurul. Dar s-a găsit un trădător, pe nume Bicilis, care a dat în vileag secretul lui Decebal...

Bogățiile luate din Dacia au stîrnit la Roma un entuziasm de nedescris. Înaripat de triumf, împăratul a organizat serbări, care au durat 123 de zile ! Oamenilor de rînd li s-a împărțit pîine și bani. O anumită perioadă de timp, nimeni n-a plătit nici un fel de impozite.

În amintirea victoriei sale, Traian a înălțat în Roma un monument de pomină — Columna lui Traian. Acolo se văd și azi, ciopliți în marmoră, dacii apărîndu-și țara — în opinci, căciuli și cojoace, adică în portul nostru național.

Dacia a devenit o provincie a Romei. Ca s-o apere de străini, Traian a lăsat în ea o bună parte din legionarii săi. Mai tîrziu a strămutat aici și numeroși meșteri, plugari, negustori, mineri, constructori, care au prins a înălța orașe, teatre, băi, palate, școli.

Cu timpul romanii și dacii au uitat de dușmănia lor și s-au înfrățit. Acum munceau împreună, conviețuiau împreună, se apărau de năvălirile barbare împreună.

Din contopirea acestor două popoare — dacii și romanii — am luat naștere noi, poporul român.

atentat — încercare de a săvîrși un omor
cohortă — unitate militară la romani, egală cu a zecea parte dintr-o legiune
despăgubire de război — banii pe care învinșii îi plăteau învingătorilor.

fortificaţie — întăritură militară din piatră, pământ etc.
imperiu — un stat mare alcătuit din teritorii cotropite cu forţa
impozit — plată obligatorie a cetăţenilor către stat
inamic — duşman, vrăjmaş, adversar
legiune — unitate militară la romani (care număra, de obicei, peste 5.000 de soldaţi)
provincie — (aici) teritoriu cucerit de romani, în care acţionau legile Romei
sanitar — soldat instruit să acorde primul ajutor medical răniţilor
sceptru — baston purtat de regi (împăraţi) ca simbol al puterii
tezaur — bogăţie, comorile unei ţări

BARBARII

Dacia a făcut parte din Imperiul Roman aproape două secole la rînd — pînă la anul 271, cînd împăratul Aurelian şi-a retras armatele dincolo de Dunăre.

Băştinaşii, care vorbeau acum o limbă latină amestecată cu cuvinte dace, au rămas pe loc. Printre ei se numărau atît dacii romanizaţi, cît şi dacii liberi, care n-au făcut parte din provincia romană. Au rămas în ţara lor, pe pămînturile strămoşeşti, bucuroşi să-şi vadă liniştiţi de glie.

Dar liniştea le-a fost de scurtă durată. Din răsărit se auzea din ce în ce mai tare vuietul asurzitor al hoardelor nomade... Veneau barbarii !

Barbarii erau nişte triburi sălbatice care trăiau din jaf şi omoruri.

S-au numit pe rînd : goţi, huni, avari, longobarzi şi încă mulţi alţii, numele cărora a fost dat uitării.

În locurile de unde veneau era ori prea cald, ori prea frig. Era pustiu ori stepă întinsă. Ploua întruna ori nu ploua niciodată.

Ajungînd la noi, dădeau peste pămînturi mănoase, cu munţi împăduriţi şi rîuri pline de peşte. Iernile noastre erau blînde, iar verile nu erau bîntuite de arşiţă. Şi ei pe dată se aprindeau de dorinţa să se mute aici...

Cea mai cumplită invazie, care a semănat groază în toată Europa, a fost cea a hunilor (o populaţie turco-mongolă, cu pielea galbenă şi ochii oblici, dezlănţuită tocmai din străfundurile Asiei, de dincolo de Volga şi Ural). Strămoşii noştri nu bănuiau că pot exista pe undeva fiinţe atît de fioroase la înfăţişare.

Călăreţi neîntrecuţi, ei atacau fără veste, lăsînd în urmă numai ruine, flăcări, morţi şi case pustiite.

Cînd nu luptau, umblau în turmă, ca animalele. Zi şi noapte stăteau ca şi legaţi de caii lor. Mîncau carne pe jumătate crudă, pe care o scoteau din tolbe şi o încălzeau puţin între picioare. La brîu, drept podoabe, pur-

tau craniile celor uciși, ca să-și dovedească sălbătăcia.

Case nu aveau. Familiile și averile le purtau în care. Ei nu puteau spune la sigur unde s-au născut, care e Patria lor. Patrie, de altfel, n-au avut niciodată. De asta și s-au spulberat ca fumul peste veacuri.

Un rege al lor, Atila, a îngenunchiat popoare după popoare... A trecut peste Dacia, a străbătut Germania, a pustiit Galia (Franța de astăzi), a ajuns în Italia, la porțile Romei. Cetăți și orașe în culmea înfloririi au fost prefăcute în mormane de pietre fumegînde. N-a cruțat nimic. Nu i-a păsat de nimic. Se îngrijea doar să adune cît mai multă avuție.

După moartea lui, cei care l-au moștenit s-au luat la ceartă, s-au bătut între ei. Risipite prin lume, hoardele lor au putut fi ușor șterse de pe fața pămîntului.

Lumea s-a bucurat, a răsuflat liniștită. Dar tot atunci, din stepele de răsărit, alte seminții barbare și-au revărsat puhoaiele asupra noastră... Aproape o mie de ani strămoșii noștri au trăit retrași prin munți și prin văile împădurite, pe unde călărimea nomazilor nu străbătea.

Cei din cîmpie (la vremea sorocită de cotropitori) le dădeau o parte din recoltă și aceștia îi lăsau în pace. Nici hunii, nici avarii, nici cumanii nu știau a prelucra pămîntul. Așa că nu aveau nici un interes să-i ucidă pe plugarii localnici, din munca cărora se hrăneau cît timp nu erau plecați să prade orașele bogate din țările vecine.

După măceluri și hărțuieli neîntrerupte, nomazii s-au risipit ca valurile după furtună. Băștinașii au ieșit din ascunzișuri și s-au apucat cu forțe înzecite să-și gospodărească țara.

hoardă — armată, ceată mare a popoarelor nomade
invazie — năvălire neașteptată a dușmanilor
nomad — care nu are o așezare statornică
trib — neam, seminție, grupare de familii avînd aceeași limbă și credință

BASARAB

Cînd vrăjmaşii voiau să pună stăpînire pe satele libere din munţi, strămoşii noştri se uneau în grabă, alegeau un voievod şi, sub conducerea lui, barau toate drumurile pe unde puteau înainta străinii.

Multe şi frumoase au fost faptele de vitejie ale voievozilor în trecutul îndepărtat. Dar, ca să poată sta şi mai departe în calea năvălitorilor, ei trebuiau să se unească.

Şi iată că unul din ei, pe nume Basarab, s-a declarat domn al Ţării Româneşti, cu cetatea de scaun la Curtea de Argeş.

Ceilalţi voievozi români i s-au închinat şi i-au jurat credinţă.

Auzind una ca asta, regele maghiarilor i-a cerut supunere.

— Nu ! i-a răspuns dîrz Basarab. Vecin bun — poftim. Dar supus — niciodată !

— Aşa, deci ? Atunci vai de pielea lui. Am să-l scot de barbă ca pe un urs din bîrlogul său ! s-a lăudat regele în faţa curtenilor săi.

Pe atunci maghiarii (sau ungurii) erau un popor războinic, care făcuse mari prădăciuni în toată Europa. Veniţi aici tocmai din Asia, ei trăiau la început din jefuirea vecinilor. Trupele lor de călăreţi s-au revărsat asupra Germaniei, au cuprins Franţa, au devastat nordul Italiei. Acum sperau să-şi întindă stăpînirea şi peste alte pămînturi româneşti.

— Pornim în septembrie ! a ordonat regele lor.

Era cel mai potrivit timp pentru un război de scurtă durată. Nu trebuia să cari cu tine prea multe merinde. Pămîntul îţi oferea din belşug roadele sale.

Dar nici voievodul Basarab nu stătea cu mîinile în sîn. El a strîns tot ce s-a putut strînge din calea duşmanului, apoi l-a hărţuit zi şi noapte, pînă cînd l-a ademenit în-

tr-o strîmtoare prăpăstioasă, prin care nu puteau trece alături decît 10—12 călăreţi.

Ajungînd la gura ei, cavalerii regelui s-au oprit. Era o zi însorită. Coifurile şi armurile lor străluceau semeţ în bătaia soarelui. În jur nici ţipenie de om. Şi totuşi, caii de sub ei, deprinşi cu luptele, băteau pasul pe loc, de parcă s-ar fi temut să meargă mai departe.

— De ce v-aţi oprit ? s-a interesat regele, apropiindu-se.

— Nu ne plac pereţii aceştia stîncoşi, i-a răspuns cineva.

— Sînt prea înalţi şi prea tăcuţi, ca să nu ascundă în ei nici o primejdie.

— Ar fi bine să trimitem înainte vreo iscoadă.

— Şi asta mi-o spuneţi voi, cavalerii mei ? a pufnit regele supărat. De cînd, mă rog, armata mea ar trebui să tremure în faţa unor pietre golaşe ?

Tocmai atunci din adîncul strîmtorii şi-au făcut apariţia trei călăreţi de-ai lui Basarab. Unul dintre ei purta pe coama calului un buchet mare de flori.

— Vedeţi ? s-a bucurat regele. Au venit să mi se închine.

— Ba nu ! Ţi-am adus aceste flori, ca să-ţi faci din ele coroană de mormînt ! a rostit trimisul lui Basarab şi i-a aruncat cu dispreţ buchetul la picioare.

Regele s-a făcut negru de mînie. Însă, pînă să-şi vină în fire, cei trei călăreţi au dat pinteni cailor şi s-au afundat din nou în umbra strîmtorii.

— Pe ei ! a răcnit el. De vii să mi-i jupuiţi !

Cît ai clipi din ochi, escadroanele lui s-au avîntat înainte, chiuind sălbatic şi agitîndu-şi săbiile în aer. Dar n-au apucat să intre cu toţii în strîmtoare, că din vîrful munţilor, de pe stînci, din toate părţile au prins a se prăbuşi în capul lor pietre, bolovani, copaci şi, desigur, o ploaie ameţitoare de săgeţi şi suliţi. În zadar încerca acum regele să-şi salveze oastea de pieire. Înainte, drumul era astupat. În lături stăteau ca un zid oştenii lui Basarab. Înapoi nu mai avea cum întoarce.

Simţind că nu va putea scăpa nici el cu zile, regele ungurilor şi-a dezbrăcat cămaşa regală şi, cu toată ruşinea, a pus pe el hainele unui nobil de rînd, ca să nu poată fi recunoscut. Apoi, folosind o mică spărtură în lanţul românilor, a ţîşnit prin ea şi a scăpat cu fuga...

După această înfrîngere, ungurii n-au mai îndrăznit să atace Ţara Românească şi l-au lăsat pe voievodul Basarab s-o gospodărească în linişte şi pace. Acum el putea să-şi îndrepte toate forţele împotriva tătarilor care pustiau pămînturile noastre dinspre răsărit. Prin bătălii înverşunate, domnitorul şi-a extins stăpînirea pînă hăt, la Nistru şi Marea Neagră.

Faima domnitorului era aşa de mare, încît Ţării Româneşti i s-a spus şi Basarabia, adică ţara marelui Basarab.

armură — îmbrăcăminte din oţel, menită să apere corpul unui ostaş
a devasta — a distruge, a pustii, a ruina
escadron — parte a unei armate de cavalerie
a extinde — a întinde, a lărgi (hotarele)
semeţ — mîndru, îndrăzneţ, curajos
trupe — forţe armate, oaste
voievod — titlu dat domnilor Moldovei şi Munteniei, echivalent cu „rege“ sau „principe“ (de aici — şi binecunoscutul „vodă“)

DRAGOȘ-VODĂ

Sub domnia lui Ginghis Han, tătarii ajunseră cea mai neagră urgie a creștinității. Nu aveau pic de liniște din cauza lor nici strămoșii noștri.

Dragoș, un voievod român din Maramureș, n-a putut răbda prădăciunile lor și într-o bună zi, cînd tătarii i-au călcat satele de pe valea Bistriței a pornit cu o ceată de voinici pe urmele lor.

De cîteva ori i-a ajuns și i-a lovit din mers pe potecile umbroase din munți. Rîndurile păgînilor se răreau, văzînd cu ochii.

— Aruncați prada de pe cai ! le-a ordonat căpetenia lor, cînd și-au dat seama că n-au încotro.

— Da, cu fetele răpite ce să facem ?

— Cu ele ? O să-i dăm o lecție ghiaurului care ne urmărește.

Un sfert de oră mai tîrziu, vitejii lui Dragoș s-au împiedicat de calabalîcul aruncat în fugă de tătari. Un pic mai încolo, în iarba de lîngă drum, se zbăteau în agonie fetele, spintecate în bucăți cu iataganele.

Zguduit de ceea ce vedea, Dragoș și-a ferit privirile, ca să nu-i observe nimeni ochii împînziți de lacrimi.

— Acum, nici în gaură de șarpe nu vor scăpa de răzbunarea noastră ! a rostit el ca pentru sine și a pornit în goană nebună după ucigași.

În zadar își biciuiau tătarii caii. În zadar se risipeau pe drumuri neumblate. În zadar se ascundeau prin rîpi și prin hățișuri. Moartea, care asculta acum de Dragoș, îi mușca cu lăcomie înzecită.

După zile lungi de hăituială nesfîrșită, voincii lui au făcut popas lîngă șipotul unui izvor. Obosiți cum erau, și-au bandajat rănile, și-au amăgit foamea cu te miri ce și s-au culcat.

Spre dimineață, Dragoș a simțit asupra sa privirea cuiva. Cu gînd la viclenia păgînilor, a sărit în picioare, gata să se apere...

Cînd colo, ce să vadă ?

La cîţiva paşi de dînsul, pe o muchie de stîncă, stătea ţeapăn un zimbru uriaş, cum nu mai întîlniseră nicăieri în altă parte. Era un animal puternic, cu coarne mari şi ascuţite, cu părul lung şi copitele tari, încît aveai impresia că sfarmă pietrele pe unde calcă.

În felul cum se uita la el, pieziş, cu nările umflate şi fruntea coborîtă ameninţător, Dragoş a citit o provocare la duel. Din clipa ceea a uitat de toate. Exista numai zimbrul, pe care, cu orice preţ, voia să-l învingă. Săgeata lui a zvîcnit ca gîndul de pe coardă şi s-a înfipt în trupul animalului. Acesta a scos un muget sălbatic şi s-a topit în desişuri. Dragoş a dus cornul la gură, şi-a trezit oştenii, a sărit pe cal şi s-a luat după zimbru.

Goana a ţinut aproape toată ziua. Pe la chindii au ajuns pe malul unei ape. Încolţit de vînători, zimbrul s-a aruncat în undele limpezi ale rîului. Pe celălalt mal, sub o salcie, Dragoş l-a ajuns din urmă şi l-a doborît.

Oştenii lui au descălecat lîngă animalul răpus, minunîndu-se de proporţiile lui.

— De ce l-ai ucis ? s-a auzit o voce din spatele lui Dragoş.

Voievodul s-a răsucit pe călcîie. De sub geana pădurii care străjuia rîul din ambele părţi, s-a apropiat de ei un grup de oameni înarmaţi.

— Da' voi cine sînteţi ? i-a întrebat Dragoş.

— Români liberi, au răspuns ei.

— Strămoşii noştri trăiesc aici de pe timpul împăratului Traian, a adăugat cel mai în vîrstă dintre dînşii. Mai mult prin munţi şi prin păduri ne ţinem, de răul tătarilor, care ne pradă.

S-a apropiat de zimbru, a îngenuncheat lîngă el, l-a mîngîiat părinteşte pe grumaz şi a continuat :

— Păcat că l-ai omorît. Era nădejdea noastră.

— Ce fel de nădejde ? nu s-a dumirit voievodul.

— Zimbrul ăsta a făcut de cîteva ori prăpăd în tătari, a intrat în vorbă alt băştinaş, cu căciulă de cîrlan

trasă pe frunte. Odată a ieşit pe neprins de veste în faţa unei cete de păgîni care urca spre satul nostru. Speriaţi de moarte, caii lor s-au ridicat în două picioare şi au luat-o aiurea, de s-au prăvălit cu tot cu călăreţi de sus, de pe stîncă tocmai în apele Moldovei.

— Aşa se cheamă acest rîu ? l-a întrerupt un oştean de-al lui Dragoş.

— Da, aşa i-am spus noi dintotdeauna.

— Păi iată, a continuat el, altă dată a năvălit noaptea peste corturile lor, făcîndu-i una cu pămîntul. Într-o zi,tătarii i-au dat de urmă şi s-au luat buluc după el. Credeam că n-o să mai scape. Dar ţi-ai găsit ! I-a purtat prin păduri şi stufării pînă cînd i-a băgat într-un loc mlăştinos, de unde n-au mai putut ieşi...

— Poveşti ! şi-a exprimat neîncrederea un căpitan din ceata voievodului. De ce tocmai pe tătari îi agăţa, iar pe voi vă lăsa în pace ?

— Greu de spus... Se prea poate ca păgînii să-i fi omorît perechea. Ori poate era un zimbru sfînt... Asta n-o ştim.

Ascultîndu-le păsul, Dragoş s-a posomorît.

— Acum, după ce le-am aflat pe toate, li s-a adresat el, îmi pare foarte rău că l-am răpus. Viaţa, însă, continuă. Şi eu nu cred că nişte voinici ca voi ar trebui să aştepte pînă cînd un zimbru se va răfui cu păgînii. Aveţi săbii oţelite, aveţi arcuri, buzdugane, cai. Ce vă mai trebuie, ca să-i puteţi învinge ?

— Un voievod ca tine ! i-a răspuns din nou cel mai în vîrstă dintre ei.

Dragoş a tresărit, s-a îngîndurat puţin, apoi i-a întrebat :

— Şi dacă s-ar găsi un asemenea voievod, i-aţi jura credinţă ? V-aţi uni în jurul lui ?

— Porunceşte, Măria ta, şi te vei convinge de ce sîntem în stare.

— Bine. Atunci spuneţi-le şi celorlalţi români să iasă din păduri, să se adune pe această vale de azi în două

săptămîni, ca să-şi aleagă viitorul domnitor al ţării... Dacă alegerea voastră va cădea asupra mea, atunci să ştiţi : ţara se va numi Moldova, de la numele acestui rîu cu apă cristalină, iar în stema ţării voi pune capul acestui zimbru, ca o chezăşie a voinţei noastre de a fi întotdeauna liberi, ca şi el.

Aşa a luat naştere Moldova — o nouă ţară română, la răsărit de Carpaţi, în frunte cu voievodul Dragoş.

agonie — starea organismului înainte de moarte
calabalîc — diferite obiecte îngrămădite în dezordine
chezăşie — garanţie, dovadă
ghiaur — poreclă dată de turci celor de altă religie
iatagan — sabie scurtă, încovoiată, cu două tăişuri, folosită de turci şi tătari
păgîn — nume dat de creştini celor de altă credinţă (în special — turcilor şi tătarilor)
potecă — drum îngust, cărare
stemă — semnul simbolic al unei ţări (emblemă)

BOGDAN-VODĂ

După Dragoș, pe tronul Moldovei a urcat un alt voievod viteaz, Bogdan-Vodă. Pe timpul lui, în țară au apărut multe sate și tîrguri întinzîndu-se de la munte pînă la mare și de la Nistru la Dunăre.

Tătarii aproape că au fost izgoniți din țară. Și numai ungurii nu puteau să se împace cu gîndul că românii de la răsărit trăiesc într-o țară liberă, care nu mai vrea să le plătească dijmă.

Regele Ungariei a trimis într-o zi solie numeroasă la curtea domnitorului nostru.

— Bogdane, uiți că sîntem prietenii tăi și trebuie să ne plătești pentru asta, a zis capul soliei.

De pe tronul domnesc Bogdan se uita la ei cu mînie crescîndă. S-a stăpînit, însă, la timp, și le-a răspuns :

— E timpul să știți, domnii mei, că Moldova nu se vinde și că ea nu datorează nimănui nimic.

— Măria sa, regele ne-a trimis, totuși, să te apărăm de dușmani.

— Spuneți-i craiului vostru că eu sînt domn al unei țări libere, care își poate apăra ea însăși libertatea. Și de dușmani. Dar și de „prieteni".

La auzul acestui răspuns, trimișii regelui au luat apă în gură.

Întorși acasă, au povestit stăpînului lor discuția cu domnul Moldovei.

— Nu-i nimic, i-a liniștit el. Dacă n-a vrut să dea ascultare vorbelor noastre, atunci va trebui să dea ascultare armelor noastre !

În același an, oastea ungară a călcat hotarele Moldovei. A venit mîndră, cu fruntea ridicată sus, cu steaguri fluturînde peste coifuri de aramă. Dar, după prima confruntare cu Bogdan, s-a întors zdrobită, fără steaguri, fără glorie, fără speranța că va reuși vreo dată să răpească strămoșilor noștri ceea ce aveau ei mai de preț — independența țării.

MIRCEA CEL BĂTRÎN

În culmea înfloririi lor, turcii începuseră să cucerească ţară după ţară. Într-o zi au ajuns şi-n Ţara Românească. În capul oştilor setoase de pradă se afla sultanul Baiazid.

Undeva, alături, după două dealuri, se oprise oastea română. Baiazid aştepta cu nerăbdare începutul bătăliei. Credea că va adăuga uşor de tot la victoriile sale încă una.

Seara, în ajunul bătăliei, în tabăra lui şi-a făcut intrarea o solie. În fruntea ei venea un bătrîn.

— Ce vrei, moşule ? l-a întrebat Baiazid, evident indispus.

— Să faci cale întoarsă.

— Dar cine eşti tu, de îndrăzneşti să-mi porunceşti ?

— Sînt Mircea, domnitorul acestei ţări, i-a răspuns molcom bătrînul.

Aici Baiazid nu mai ştia ce să zică. Se aştepta ca domnul să poarte haine cusute cu fir de aur, coroană bătută cu pietre scumpe, iar el arăta ca un ţăran de rînd, care numai ce lăsase plugul şi venise să schimbe două vorbe cu dînsul, cuceritorul lumii.

— Şi nu ţi-e frică de mine ?

— Frică ? De ce să-mi fie frică ?

— Pentru că toată lumea are frică de mine. Ştii tu măcar cine sînt eu ? s-a semeţit sultanul. Sînt marele Baiazid. La auzul numelui meu tremură toată Europa şi Asia. Cum de nu cazi şi tu la picioarele mele în ţărînă ?

— Eu îngenunchez numai la biserică. În faţa lui Dumnezeu.

— Oricum, ai venit să cerşeşti mila mea, după cîte înţeleg.

— Ba nu. Am venit să te previn că trebuie să faci cale întoarsă.

Înveselit, sultanul şi-a răsucit mustaţa a nepăsare.

— Şi dacă n-o fac ?

— Atunci ne vom apăra.

— Şi ce vreţi voi să apăraţi ? Nevoile şi sărăcia ?

— Da. Şi sărăcia. Şi nevoile. Şi neamul.

Baiazid a cumpănit ceva în minte, apoi i-a spus :

— Ţi-aş putea tăia capul acum. Dar vreu să te învăţ minte în luptă.

Mircea l-a ascultat cu fruntea ridicată sus.

— Fie. Vom vedea, a zis el îngîndurat, iar în clipa cînd îşi lua toiagul, ca să plece, s-a întors spre Baiazid, adăugînd :

— Vreau să-ţi amintesc, totuşi, că nu eşti primul, care vine să ne ceară apă şi pămînt. Au fost destui. Dar toţi, cîţi au venit, s-au făcut o apă ş-un pămînt.

— Toţi, afară de mine, care pot desface apele şi mesteca pămîntul după cum îmi place mie ! s-a lăudat sultanul.

— Ştiu... Pămîntul altora. Nu, însă, şi pămîntul pe care e stăpîn poporul meu !

A doua zi, arcuri s-au întins în vînt, săbii au lucit în soare, cîmpul a gemut de tropot — turcii au mîncat bătaie...

Baiazid a fost nevoit să se retragă. Lupta încă nu încetase dar el îşi făcea deja planul, cum să se răzbune pe Mircea cel Bătrîn la anul viitor.

Întîmplarea, însă, a făcut ca la 1402 hanul mongolilor, Timur Lenk (Timur cel Şchiop), să năvălească asupra Porţii Otomane. În lupta decisivă Baiazid a fost luat prizonier şi purtat pînă la moarte într-o cuşcă mare de metal...

Poarta Otomană — stăpînirea turcească (guvernul sultanului turc)

sultan — şeful (împăratul) Imperiului Otoman

ALEXANDRU CEL BUN

Cu vreo 600 de ani în urmă, lumea era aidoma unui stup de albine agitate, care, în loc să adune cît mai multă miere, aveau grijă mai cu seamă de venin.

În aceste condiţii, prin anul 1400, pe tronul Moldovei a urcat Alexandru — un domn înţelept şi cumpătat, care nu s-a lăsat ispitit de beţia războaielor. Timp de 32 de ani, cît sceptrul puterii s-a aflat în mîna lui, pămînturile noastre n-au fost pustiite de măceluri.

— O ţară, ca să aibă de toate, trebuie să se bucure de pace, îi plăcea domnitorului să repete.

Şi, ca să nu vorbească în van, a căutat să se împace bine cu toţi vecinii. O singură dată l-au supărat turcii.

Vrînd să pună mîna pe Cetatea Albă, ei au venit sub zidurile acesteia cu puzderie de corăbii. Au venit, au primit pedeapsa cuvenită şi s-au cuminţit.

Ajutat de hărnicia supuşilor săi, Alexandru-Vodă a zidit cetăţi şi biserici. A deschis şcoli. A întemeiat sate şi tîrguri.

A ştiut să facă dreptate tuturor. De la mic la mare. De la tînăr la bătrîn. De la boier la omul cel mai sărman.

De aceea şi pe bună dreptate i s-a spus Alexandru cel Bun.

* * *

Povaţa domnitorului

Odată, în miez de vară au venit la Suceava nişte soli din Polonia. Măria sa, Alexandru-Vodă, tocmai secera un lan de lîngă cetate, pentru că-i plăcea să lucreze pămîntul. Observînd cu cîtă stimă îl salută trecătorii, unul dintre oaspeţi s-a interesat :

— Cine e acest bărbat care adună spicele în snopi ?

— E domnitorul nostru — Alexandru-Vodă, i-a răspuns cineva.

Solii s-au apropiat de el, l-au salutat şi i-au strigat, fără să descalece :

— Spor la lucru, Măria ta !

— Mulţumim. Poftim, le-a răspuns voievodul, văzîndu-şi de treabă. Solii au crezut că Alexandru-Vodă glumeşte ori îşi bate joc de ei şi n-au îndrăznit să se vîre în lan, alături de alţi secerători.

Abia spre seară a terminat Măria sa lucrul. Şi, cum se obişnuieşte în popor după fiecare clacă, a fost întinsă o masă lungă, la care s-au aşezat toţi cei care munciseră în cîmp.

La un capăt al mesei s-a găsit loc şi pentru solii regelui polon, dar n-a venit nimeni să-i servească...

Citindu-le mirarea din priviri, Alexandru-Vodă le-a explicat :

— La noi în ţară cine nu lucrează, nu mănîncă...

Duelul cavalerilor

Deşi n-a dus războaie, Alexandru cel Bun avea oşteni vrednici, care ştiau să apere cu demnitate cinstea Ţării.

Prieten bun cu regele Poloniei, el a trimis odată la rugămintea acestuia, 400 de călăreţi aleşi pe sprînceană, să-l ajute în războiul cu cavalerii teutoni din Germania. Îi conducea spătarul Coman.

În ziua plecării, domnitorul l-a chemat la sine şi i-a spus :

— Ştiu că arzi de nerăbdare să te acoperi de glorie. Dar ţine minte sfatul meu : gloria e mare numai atunci cînd, după ce ai cîştigat bătălia, te întorci acasă cu toţi oamenii tăi vii şi nevătămaţi.

— Am înţeles, Măria ta, l-a asigurat spătarul.

— Atunci Dumnezeu să vă aibă în pază...

Lupta decisivă s-a dat în nordul Poloniei, sub zidurile cetăţii Marienburg. Cavalerii teutoni, îmbrăcaţi din cap pînă în picioare în armuri grele de fier, ieşeau pe neaşteptate din cetate, se aliniau în rînduri drepte şi

porneau în galop asupra adversarilor. Izbitura lor era năprasnică. Pe unde treceau, nu rezista nici o armată. De se întîmpla ca vreo unul din ei să cadă de pe cal, nu se mai putea scula de jos din cauza greutăţii ce o avea pe sine.

Provocînd dezordine şi groază, aceşti cavaleri se retrăgeau imediat în cetate şi rîdeau de neputinţa polonilor, care nu mai ştiau cum să le vină de hac.

Spătarul nostru a urmărit cîteva zile felul de luptă al cavalerilor teutoni, apoi i-a cerut regelui Poloniei :

— Măria ta, dă-mi voie să mă bat şi eu cu dînşii.

— Tu ? Cu cavaleria ta uşoară, pe care teutonii o pot împrăştia ca pe o pleavă ? s-a mirat regele.

Obrajii lui Coman s-au aprins ca focul, dar a zis :

— Poporul meu are o zicală : buturuga mică răstoarnă carul mare. O să vă convingeţi mîine, la amiază.

— Bine, i-a răspuns regele, am să-ţi dau patru escadroane de-ale mele.

— Nu. Nici unul, s-a opus spătarul. Dacă vreţi, ne puteţi urmări ca martori, de departe.

Pînă seara tîrziu oştenii lui Coman au meşterit arcane, funii, cîngi, stîrnind nedumerirea aliaţilor...

A doua zi, de cum s-a dat semnalul de luptă, s-au apropiat de porţile cetăţii şi i-au provocat pe teutoni. Aceştia s-au uitat din dosul crenelurilor, au văzut cîteva sute de cavaleri fără armură şi ce şi-au zis : „Acu-i acu ! Hai să le tragem o bătaie, de să le sară penele."

Cît ai bate din palme, grosul călăreţilor a ţîşnit din cetate şi s-a aruncat cu lăncile în vînt asupra ostaşilor noştri. Păreau un zid de fier care te orbea cu luciul armurilor.

Lăsîndu-i să se apropie, ostaşii noştri au întors brusc caii înapoi şi s-au risipit pe cîmp.

„S-au speriat de noi", au gîndit teutonii, luîndu-se după dînşii.

Polonii îi priveau de sus, de pe culmea dealului, cu inima strînsă.

— Păcat de flăcăii lui Coman, își exprimau unii regretul.

— Vor fi striviți ca prepelițele în iarbă...

Dar, la un semn al spătarului, ostașii au încetinit galopul, au sărit jos, și-au smuls arcurile și au prins a săgeta și a doborî cu sulițele caii teutonilor.

Cavalerii nu se așteptau la una ca asta. Odată căzuți de pe cai, ei nu mai aveau putere să lupte.

Înțelegînd că au nimerit în căpcană, unii dintre ei au încercat să dea bir cu fugiții. Tot atunci, însă, din păduricea alăturată au zvîcnit ca fulgerul călăreții de rezervă, pe care spătarul îi pusese la pîndă.

Înarmați cu cîngi și arcane, ei îi ajungeau din urmă pe fugari și îi aruncau, ca pe niște bușteni, la pămînt. Cîmpia răsuna ca o tobă de bubuitul căzăturii lor!

Pînă la amiază, puținii teutoni, care urmăreau din dosul zidurilor cum se prăpădesc confrații lor, au înălțat un steag alb și s-au predat.

— Bravo ție, spătare Coman! a venit regele polonilor să-l îmbrățișeze. M-ai convins, într-adevăr, că zicalele voastre nu mint niciodată...

aliați — prieteni, legați printr-o înțelegere comună
decisivă — hotărîtoare
măcel — omor în masă, război
a provoca — (aici) a atîța, a întărîta, a chema la luptă
spătar — conducător de oști (care era obligat în timpul ceremoniilor să poarte sabia și buzduganul domnului)
în van — în zadar, degeaba

VLAD ŢEPEŞ

Cînd pe tron a urcat domnitorul Vlad, ţara mişuna de hoţi şi răufăcători. Ca să scape de ei, noul domnitor a hotărît : orice tîlhărie sau nelegiuire să fie pedepsită cu moartea. Dar nu o moarte simplă, ci una fioroasă şi chinuitoare : vinovatul era tras în ţeapă.

Primii au păţit-o nişte tătari. Au năvălit pe furiş într-un sat din cîmpie şi s-au apucat de prădăciuni. Oştenii lui Vlad au pus mîna pe ei şi i-au adus la Tîrgovişte, capitala ţării pe atunci.

— Cîţi sînt ? a întrebat domnitorul.

— Douăzeci.

— Pregătiţi cu o ţeapă mai puţin.

— De ce, Măria ta ? nu s-a dumirit căpitanul.

— Păi n-am de gînd să năimesc un alt curier care să transmită Hanului tătăresc, cum vom răsplăti noi de azi înainte tîlhăriile lor.

În aceeaşi zi, locuitorii tîrgului au fost adunaţi în piaţă şi, sub privirile lor uimite, gîdele şi-a făcut datoria.

— Aşa va păţi oricine va călca legile noastre strămoşeşti : a pronunţat sentinţa împuternicitul lui Vodă.

Unii au încremenit de spaimă. Alţii au căzut pe gînduri. Cîte unul clătina din cap a neîncredere.

Dar a doua zi alte ţepe au crescut în piaţă. În vîrful lor se legănau acum stîrvuri de ucigaşi, tîlhari, trîntori, trădători. Pînă şi boierii necinstiţi sau negustorii, care nu voiau să plătească taxă vamală aveau aceeaşi soartă.

Vestea despre cruzimea noului domnitor a făcut ocolul întregii Europe. Şi lumea l-a poreclit Vlad Ţepeş.

Ţara, în schimb, a respirat uşurată. Nimeni nu lua un capăt de aţă, dacă nu era al său. Puteai lăsa în stradă orice lucru de preţ şi peste un an îl găseai tot acolo.

La o răscruce de drumuri, într-un loc pustiu era, cică, un izvor cu apă rece. Odată, potolindu-şi setea, Vlad Ţepeş a lăsat acolo o cupă mare de aur, ca să poată

bea din ea și alți trecători. Lume de peste lume trecea pe la izvorul acela, se folosea de ea și o punea la loc. Nici după moartea domnitorului n-a îndrăznit nimeni s-o fure. Și a servit ea trecătorii atît cît a ținut-o vremea...

Altă dată, se spune că un negustor din Florența, ajungînd în Tîrgoviște, s-a dus la palatul domnesc, să ceară vreo doi-trei slujitori, ca să-i păzească marfa.

Domnitorului i-a venit a rîde, dar a zis :

— Lasă-ți,om bun, banii și carele cu marfă în orice loc crezi tu de cuviință și vino aici. Vei dormi în palat.

Negustorul n-a avut încotro. S-a supus poruncii domnești. Iar cînd s-a luminat de ziuă, a dat fuga la care. Dar totul era așa, cum lăsase el în ajun. Numai din bani lipseau 160 de galbeni.

Știind că nu trebuie să ascundă nimic de ochii gazdei, a revenit la Vodă și i-a mărturisit această lipsă.

— Îmi pare foarte rău, l-a asigurat domnitorul. Dar nu-i nimic. Voi afla numaidecît cine e vinovatul. Dumneata du-te la care. Banii se vor găsi.

Negustorul a ieșit, iar Vlad Țepeș a poruncit să-i fie puși imediat din vistieria țării banii la loc, însă cu un galben mai mult.

Mare a fost mirarea negustorului, cînd a ajuns la care și a găsit banii la loc. I-a numărat odată, de două ori și, văzînd că de fiecare dată îi iese cu unul mai mult, i-a luat, s-a dus din nou la domnitor și i-a spus că i s-au înapoiat banii, dar cu un galben în plus.

Între timp străjerii lui Țepeș puseseră mîna pe hoț și, conform poruncii domnești, îl ridicaseră în țeapă.

Domnitorul i-a făcut semn negustorului să se apropie de el.

— Vezi colo, sub zid, ceva ?

— Da. Două țepe, a răspuns negustorul, cu sufletul la gură.

— Așa-i. Două. În una se leagănă cel care astă-noapte a îndrăznit să te prade. Iar a doua știi pentru cine a fost pregătită ?

Alb ca varul, negustorul abia a putut ridica din umere.

— Pentru dumneata, a răspuns Vlad Ţepeş în locul lui. Dacă nu mi-ai fi mărturisit galbenul cel de prisos, aş fi poruncit să te pedepsească şi pe tine ca pe un tîlhar de rînd.

* * *

O tabără în flăcări

Fiind domnitor viteaz, Vlad Ţepeş nu s-a temut niciodată de turci. Cînd trimişii sultanului au venit să-i ceară tribut şi 500 de copii care urmau să fie duşi în robie şi crescuţi ca ieniceri în Turcia, el i-a dat afară din palat şi le-a zis :

— Spuneţi-i sultanului că ceea ce vrea el de la mine este o tîlhărie, iar la noi tîlhăriile se pedepsesc cu moartea !

Sultanului nu i-a plăcut aceste vorbe şi a trimis o mică armată în frunte cu Hamza-paşa, să-l prindă şi să-l aducă viu în faţa lui.

Vlad Ţepeş a aflat de planul lor, le-a ieşit înainte lîngă Brăila şi i-a bătut cumplit. Prizonierii, toţi ca unul,au fost traşi în ţeapă. Era o adevărată pădure de răstigniţi. În mijlocul lor, în cea mai înaltă prăjină, a fost înfipt însăşi Hamza-paşa.

— Nu se poate una ca asta ! a răcnit plin de mînie sultanul, cînd i s-a transmis ce făptuise Ţepeş. Am să fac din ţara lui un paşalîc.

În primăvară, de cum s-au zvîntat drumurile, a pornit cu toată oastea asupra Ţării Româneşti. Pe unde treceau, păgînii lui pustiau satele, prădau averile, luau vitele, mînau în robie femei şi copii.

Vlad Ţepeş avea oaste mică, dar curajoasă. Un singur ostaş de-al său, la nevoie, se putea bate şi cu zece de-ai sultanului.

Într-o noapte, pe cînd turcii dormeau duşi în corturi, domnitorul a ales o sută de viteji, i-a îmbrăcat în haine turceşti şi au pornit la trap spre tabăra duşmană.

Era o noapte furtunoasă. Străjile stăteau îngrămădite lîngă ruguri. Dincolo de şanţurile de apărare, într-un cîmp întins pe cîţiva kilometri, se înălţau în rînduri unul lîngă altul mii de corturi. Cel mai mare şi mai arătos din toate era al sultanului. Vlad Ţepeş îl remarcase încă de cu zi...

— Staţi ! Cine sînteţi ? le-a barat calea un post de pază.

— Ienicerii sultanului. Venim din recunoaştere, le-a răspuns Ţepeş, care ştia turceşte.

— Lăsaţi-i să treacă.

Ajunşi în mijlocul taberei, oştenii români şi-au aprins făcliile pregătite din timp şi au prins a da foc corturilor. Într-o clipă totul fu cuprins de flăcări.

Buimăciţi de somn, turcii năvăleau afară, se buluceau, ţipau şi cădeau cu sutele sub tăişul săbiilor mînuite de călăreţii lui Vlad Ţepeş.

Domnitorul însăşi îl căuta pe sultan. A pătruns în cortul lui, i-a tăiat slugile, a răscolit toate ungherele, dar n-a dat nicăieri de el. Fugise de cum au izbucnit primele flăcări. Înciudat, Vlad Ţepeş s-a aruncat cu şi mai mare furie asupra păgînilor care alergau acum aiuriţi în toate părţile.

Cînd a văzut, în sfîrşit, că turcii au prins a se omorî unii pe alţii, a ieşit cu toţi oştenii săi în cealaltă parte a taberei şi s-a pierdut în noapte.

În urma lui, zăpăciţi de frică, turcii s-au bătut între dînşii, pînă s-a făcut dimineaţă...

Curajul biruie moartea

După fiecare luptă cu păgînii, Vlad Ţepeş îşi dezbrăca oştenii pînă la brîu şi le cerceta rănile. Pe cei cu răni în faţă îi răsplătea ca pe nişte eroi adevăraţi. Dar vai şi

amar de cei care aveau răni în spate. Îi pedepsea crunt ca pe niște dezertori.

Soldații lui preferau să moară decît să cedeze în fața dușmanului.

Odată se spune că unul dintre ei a căzut prizonier. Sultanul l-a chestionat personal, întrebîndu-l :

— Unde se află domnul vostru cu oastea ?

— Pretutindeni unde e nevoie de el, a răspuns oșteanul. Iar, dacă vrei să-l găsești neapărat, du-te și-l caută.

Uimit de îndrăzneala prizonierului, sultanul a insistat :

— Cîți soldați are el în total ?

— Mai puțini cu unul.

Turbat de mînie, sultanul a bătut din picior :

— Voi porunci să te spînzure !

— N-ai decît. E pedeapsa pe care o merită oricine se lasă prins de viu.

— Spune-mi atunci : toți soldații lui Țepeș sînt la fel de isteți ca tine ?

— Dintre toți, eu unul sînt cel mai prost. Altfel nu încăpeam așa ușor în mîinile voastre.

Văzînd atîta curaj și credință într-un soldat, sultanul a căzut pe gînduri, apoi, poruncind ienicerilor să-l elibereze, s-a întors către căpeteniile sale și le-a spus :

— Dacă Vlad Țepeș ar avea o sută de mii de panduri ca acesta, picior de-al nostru nu s-ar mai afla prin Europa...

curier — poștaș, persoană însărcinată să ducă un mesaj
gîde — călău
ienicer — soldat în vechea armată turcească, pedestru
pandur — oștean din vechea oaste romînă
pașalîc — provincie a Imperiului Otoman
sentință — hotărîrea unei judecăți
stîrv — cadavru, hoit
vistierie — localul unde se păstrează banii țării

ȘTEFAN CEL MARE

Moldova a avut destui domnitori viteji. Dar numai despre unul din ei s-a zis :

Ștefan, Ștefan domn cel Mare
Seamăn pe lume nu are,
Decît numai mîndrul Soare.

— Numele lui, scria Vasile Alecsandri, are același răsunet acum, ca și pe timpurile celea frumoase, cînd steagurile sale fîlfîiau falnic din vîrful Carpaților pînă la țărmurile Dunării și ale Mării Negre.

Pe tronul Moldovei a urcat tînăr de tot. Tatăl său — Bogdan-Vodă — a fost ucis de Petru Aron, prin surprindere, la o nuntă. Ștefan era pe atunci un copilandru. Ucigașul a vrut să-l prindă și pe dînsul, dar n-a reușit.

După ani de pribegire, Ștefan a strîns o mică armată și, ajutat de Vlad Țepeș, a venit să-și răzbune părintele. Lupta a durat puțin timp, dovedind încă de pe atunci cît de priceput era el în războaie.

Înfrînt, Petru Aron (ucigașul) a fugit în Polonia.

Tînărul fiu de domn a adunat reprezentanții poporului pe Cîmpia Dreptății și i-a întrebat :

— Prin voia voastră, vreți să vă fiu eu domnitor ?

Și toți ca unul au strigat într-un glas :

— Să domnești, Măria ta, mulți ani înainte !

Era în vara anului 1457. Zi senină, cu zvon asurzitor de clopote. Cu zeci de mii de oameni, strînși în jurul unui prinț frumos, cu păr bălai și ochi albaștri...

Ca domnitor, Ștefan cel Mare a purtat o mulțime de războaie. Și aproape pe toate le-a cîștigat.

Dușmanii lui se bizuiau pe numărul oștilor, iar el — pe înțelepciunea sa.

I-a biruit pe rînd pe toți regii în țările vecine. Aceștia se temeau de dînsul și-l respectau. Nici un vrăjmaș din afară nu îndrăznea să intre în Moldova, deoarece știa

că ţara are stăpîn şi nu va scăpa nepedepsit.

Cu poporul a fost bun şi drept. Pe viteji îi răsplătea împărăteşte, iar pe mişei îi trăgea în ţeapă.

În luptă se afla mereu acolo unde era mai mare nevoie de el. Cronicarii spun că, deşi mic de statură, „se bătea cu 30 de oameni deodată, fără să se teamă că va fi învins“...

La toate curţile din Europa se vorbea despre „sabia creştinităţii“, adică despre Ştefan cel Nebiruit, sau Ştefan cel Mare şi Sfînt, cum îi ziceau românii, care nu uitau să adauge :

Ştefan, Ştefan, domn cel Sfînt
N-are seamăn pe pămînt...

Răzbunarea micului prinţ

Nici un alt domnitor de-al nostru n-a lăsat după el mai multe mărturii şi legende despre neobişnuitele sale fapte de vitejie, ca Ştefan cel Mare...

Odată, cînd nu avea decît 12 ani, a poposit în miez de vară pe moşia lui taică-său din Borzeşti. Îi plăceau nespus de mult aceste locuri, unde toţi copiii din sat îi erau prieteni.

Locul lor preferat de joacă era un stejar uriaş de la marginea pădurii. Aici îşi dădeau zilnic întîlnire, se jucau, se luau la trîntă, se băteau în săbii de lemn.

Într-o zi s-au împărţit în două cete. Unii o făceau pe tătarii, în frunte cu Gheorghiţă. Alţii o făceau pe românii, în frunte cu Ştefan.

„Tătarii", călare pe vărguţe, au umplut valea cu strigătele lor piţigăiate. Credeau că vor ajunge primii la stejar şi vor deveni stăpînii lui, dar le-a ieşit înainte ceata lui Ştefan, dîndu-i peste cap şi punînd mîna pe „hanul" lor.

— Pentru grînele arse, pentru satele distruse, pentru creştinii omorîţi şi copiii duşi în robie — vei fi spînzurat de cea mai înaltă creangă a stejarului, glăsuia sentinţa lui Ştefan.

Gheorghiţă a prins a se căina şi a cere îndurare, iar în sinea lui era fericit că va fi legat de subsuori şi ridicat sus de tot, în măduva cerului. Cel mai sprinten dintre băieţi a şi trecut „spînzurătoarea" pe un ram, a aşteptat pînă cînd „păgînul" a fost săltat la două suliţe deasupra pămîntului şi a fixat celălalt capăt al funiei de un ciot.

Acum toţi copiii priveau de jos în sus cu puţină invidie la Gheorghiţă, care se legăna uşor în braţele vîntului şi bătea bucuros din palme.

Deodată, mîinile i-au înţepenit în aer, ochii i s-au dilatat şi buzele lui abia au putut rosti :

— Tătarii... Vin tătarii... Fugiţi... Fugiţi...

Un dangăt de clopot a bătut în aer. Clopotul din sat vestea marea primejdie. Copiii au dat semne de neliniște și s-au uitat în jur. Abia atunci au zărit la orizont o ceată de tătari adevărați care veneau spre ei.

Ce le rămînea de făcut. Au rupt-o la fugă care încotro. Copil fiind, Ștefan a luat-o după dînșii, dar tot atunci și-a amintit de Gheorghiță. „Trebuie să-l salvez", și-a zis prințul.

Din cîteva salturi a ajuns înapoi lîngă stejar și era gata-gata să se urce în el, cînd o mînă vînjoasă l-a prins de brîu, l-a aruncat pe coama calului și l-a tîrît cu forța spre pădure.

Era aprodul Vlaicu, pe care Bogdan-Vodă îl trimise să aibă grijă de Ștefan.

— Lasă-mă ! Lasă-mă ! striga băiatul, încercînd zadarnic să scape din strînsoarea lui.

În sfîrșit, la marginea pădurii, calul aprodului a zvîcnit într-o parte și el s-a prăbușit în iarbă. Sprinten ca o sfîrlugă, a sărit în picioare, cu gînd să-și facă datoria pînă la capăt. Aprodul, însă, a descălecat lîngă el, l-a prins în brațe și l-a adăpostit după copaci. Aici, în desișul verde al codrului, nici un tătar nu mai avea curaj să intre...

Căpetenia lor, o nămilă de om cu capul ras, cu iataganul în dinți, cu scutul în spate și sulița în mînă, de cum l-a zărit pe Gheorghiță, și-a smuls arcul, a țintit din mers și l-a săgetat drept în inimă.

Copilul nici n-a icnit măcar. Doar Ștefan care urmărea din pădure această strașnică scenă, a gemut înăbușit.

— De ce nu m-ai lăsat ? De ce ?! izbea el cu pumnii în pieptul aprodului.

— N-ai fi reușit. Era prea tîrziu, îl ogoia acesta. Nimeni nu l-ar fi putut salva.

— Trebuia atunci să mor și eu cu el, acolo sub stejar.

— Nu, băiatul meu. Copiii trebuie să înveţe mai întîi a trăi pentru Ţară, nu a muri...

— Dar el e mort !

— Lasă. Îl vom răzbuna.

— Cînd ? nu l-a slăbit Ştefan cu vorba.

— Nu ştiu... Altă dată. Mai tîrziu.

— Ba nu. Acum. În astă seară !

Ochii copilului exprimau atîta hotărîre, încît aprodului i-a fost destul o singură privire, ca să nu mai pună la îndoială neclintirea lui.

Tătarii au năvălit în sat, au prins puţinii oameni care nu dovediseră să se ascundă, i-au legat pe toţi de-a valma şi s-au pus pe jaf. Dar, pînă cînd au adunat blănurile, au încărcat grînele, au împărţit podoabele, s-a lăsat amurgul şi n-au mai cutezat să se retragă în prag de noapte. Atunci au aprins ruguri, au hăcuit vite, le-au fript pe jăratec şi s-au dedat beţiei.

Vlaicu a trimis un om la curtea domnească, să dea de ştire voievodului de cele întîmplate, iar el cu Ştefan s-a furişat pe nesimţite spre tabăra păgînilor.

După puţină vreme, cherchelită de-a binelea, căpetenia tătarilor s-a apropiat de prizonieri, a înşfăcat o fată mai răsărită şi a tîrît-o după sine spre livada unde stătea la pîndă Ştefan.

Aprodul tocmai se depărtase în curtea vecină. Văzînd încotro se îndreaptă tătarul, a vrut să-i vină băiatului în ajutor. Dar Ştefan a chitit bine cînd păgînul a ajuns în dreptul lui şi, cît a putut de tare, l-a izbit în moalele capului cu buzduganul. Nămila s-a prăbuşit ca un trunchi peste straturile de busuioc. Fata a ţipat speriată. Tătarii de lîngă rug şi-au dat ghionturi grăitoare, izbucnind în rîs. Nimănui nici prin gînd să-i treacă ce se întîmpla cu adevărat în fundul grădinii.

Cînd s-a apropiat aprodul, Ştefan se căznea să-l lege pe tătar.

— Ce faci ? l-a întrebat în şoaptă Vlaicu. Nu vezi că e mort ?

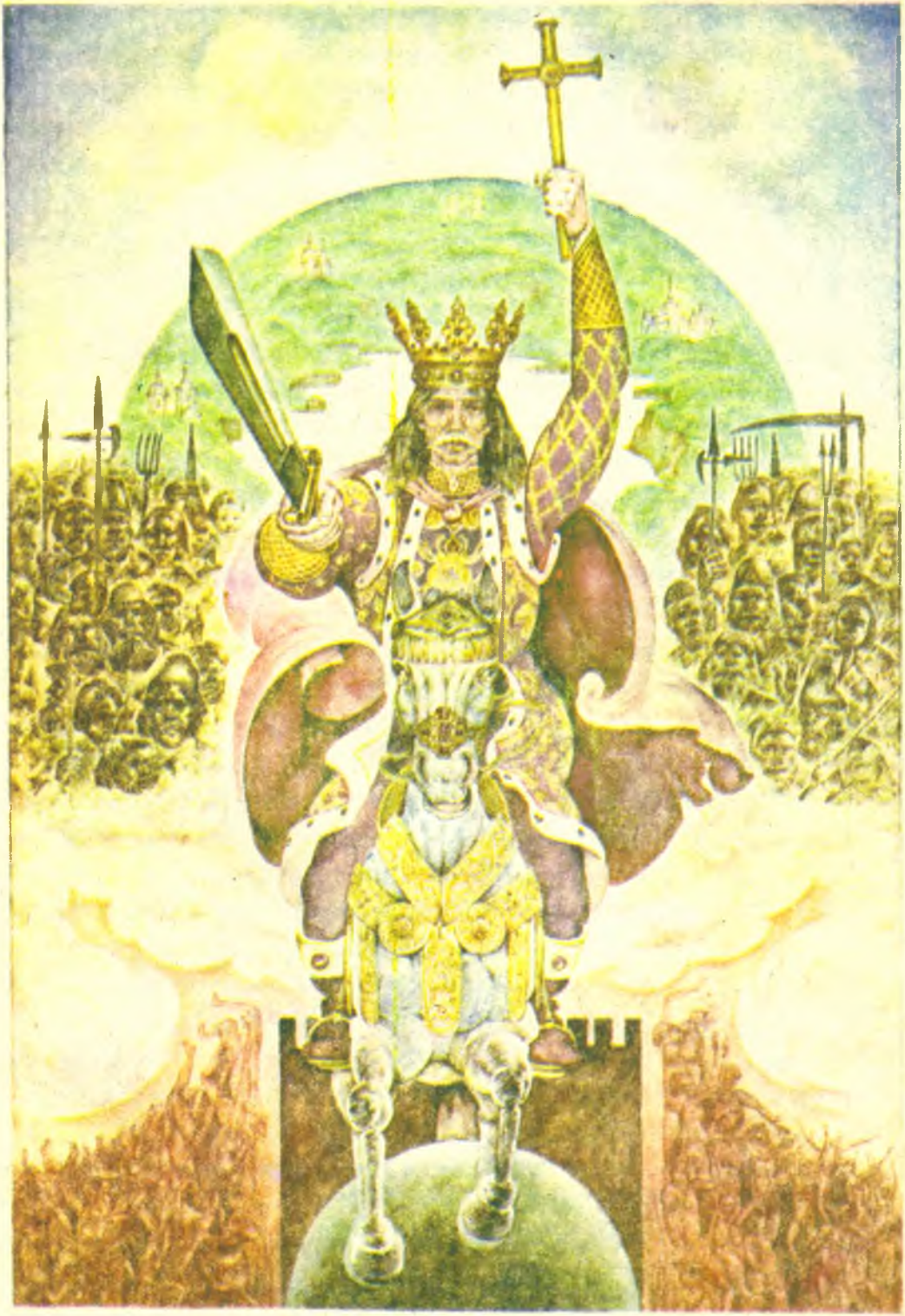

Între timp, orașul Baia s-a transformat într-o adevărată „baie de sînge". Adversarii se ciocneau cu atîta putere, încît nimic nu părea mai înfiorător ca lupta lor.

Spre dimineață ungurii au rupt-o la fugă în dezordine. Regele însuși a fost lovit în spate de o săgeată cu trei colți, după care a fost scos din luptă pe targă. Acum unica lor scăpare era drumul, pe care trebuia să atace vornicul Crăsnaș. Dar vornicul i-a lăsat să treacă nevătămați.

— Te-a trădat, i-a spus căpitanul Vlaicu lui Ștefan. Credea că vei pierde bătălia și el va trece de partea noului domnitor.

— De viu să mi-l prinzi, căpitane, i-a ordonat Ștefan cel Mare, abia stăpînindu-și furia.

Trei zile s-au ținut oștenii lui pe urmele rămășițelor zdrobite ale ungurilor, pînă cînd i-au alungat cu totul din țară.

La întoarcere, căpitanul Vlaicu i l-a adus în lanțuri pe vornicul Crăsnaș și pe alți patru boieri, care unelti-seră trădarea. Vina lor fusese dovedită. Îi aștepta spînzurătoarea.

— Îndură-te, Măria ta. Sîntem boieri de viță, au prins a-l ruga condamnații.

— Minți-ți, mișeilor ! le-a retezat-o domnitorul. Adevărata viță nu merge niciodată împotriva rădăcinii !

asasin — ucigaș, criminal
hrăpăreț — lacom, nesățios
jind — poftă, dorință
a leza — a răni, a ofensa
pocăință — regret, părere de rău
a unelti — a pune la cale ceva în ascuns, a complota
vasal — supus, care depinde de cineva
vornic — mare demnitar la curtea domnească, însărcinat cu dirijarea afacerilor interne

Povestea lui Fosăică

Între două războaie Ştefan cel Mare avea grijă să gospodărească ţara. Odată, aflîndu-se în trecere prin părţile noastre, şi-a trimis suita spre cetatea Săraca, (poreclită mai apoi de ruşi „Soroca"), iar el s-a îmbrăcat ca un om de rînd şi a pornit călare prin Codrii Orheiului. Îl însoţea doar căpitanul Vlaicu, travestit şi el în haine ţărăneşti.

Cînd au intrat în Orhei, era zi de bîlci. Vodă se interesa de una, de alta, iar localnicii îşi spuneau păsul, fără să bănuiască cu cine vorbesc...

Deodată, peste murmurul vocilor s-a zbătut un ţipăt de copilă. În piaţă s-a produs învălmăşeală.

— Ce mai este şi asta ? s-a mirat Vodă. Că doar nu dau turcii ziua în amiaza mare ?

— Ba mai rău ca turcii, i-a răspuns un răzeş. Se vede că iar boierul nostru îşi face hatîrul.

— Ce hatîr uncheaşule ?

— Priveşte şi te dumireşte.

Domnitorul s-a înălţat în vîrful degetelor, să vadă mai bine ce se întîmplă, dar prea mare era îmbulzeala, ca să priceapă ceva.

— Haidamacii lui Tacu năvălesc uneori în piaţă, pun mîna pe cele mai frumoase fete şi i le duc la curte, să-şi bată joc de ele, i-a lămurit cineva.

— Nu se poate una ca asta !

— Ba se poate. La noi se poate, l-a asigurat primul răzeş.

Ochii domnitorului au scăpărat de mînie, dar tocmai atunci în dreptul lor a ajuns o ceată de lachei, tîrînd cu ei două copile speriate.

— Lăsaţi fetele ! Ce v-aţi legat de ele ? i-a oprit căpitanul Vlaicu la un semn al lui Ştefan.

— Asta e bună ! au rîs servitorii. Un sărăntoc oarecare vrea să ne strice sărbătoarea.

— I s-a urît de viaţă.

— Hai să-l scăpăm de ea !

Şi, cît ai zice „peşte“, trei din ei au tăbărît asupra lui. Omul lui Vodă, însă, era trecut prin ciur şi dîrmon. Aşa că s-a rotit iute cu pumnii săi cît două buzdugane, de i-a doborît la pămînt ca pe nişte snopi.

— Lăsaţi fetele ! a repetat el poruncitor.

Surprinşi de îndrăzneala lui, cei din ceata lui Tacu au şovăit o clipă. Suficient de mult, totuşi, ca cele două fecioare să se topească în mulţime.

— Ei, bădică, acu ţine-te bine ! l-au ameninţat ei.

Fiind alături, Vodă auzea şi vedea totul, dar nu se amesteca. Voia să afle pînă unde vor înainta ei cu păcatul. Aceştia pe unde au dat, pe unde au primit, dar, pînă la urmă, au pus mîna pe căpitan. Dornici să se răzbune, l-au legat în pripă, cu gînd să-l spînzure chiar acolo, de faţă cu mulţimea, ca să bage şi mai multă frică în ceilalţi creştini.

Dar n-au apucat bine să facă nodul la funie, că s-a auzit un tropot de copite şi cîţiva călăreţi, în frunte cu boierul Tacu, au dat năvală în piaţă. Mai marele servitorilor s-a grăbit să-i raporteze ce s-a întîmplat.

— Aşa vasăzică ? A vrut să-mi strice cheful ? Ba bine că nu ! Să vedeţi voi ce păţeşte mişelul... Ia aduceţi-mi „fratele de cruce“ ! s-a răstit boierul.

La porunca lui, cîţiva servitori au alergat la curte şi tot repede s-au întors înapoi, cărînd în spate o cuşcă mare de fier, în care mîrîia sălbatic un lup. Era o fiară neîmblînzită, pe care boierul o zădăra zilnic cu ţăpoiul, ca să nu se deprindă cu oamenii.

Slugile l-au legat în grabă pe căpitan de tulpina copacului, au pus cuşca la cîţiva paşi de dînsul şi, după ce s-au tras puţin într-o parte, au deschis vraişte uşa cu gratii.

Lupul a ţîşnit afară. Avea ochii injectaţi şi părul măciucă. Înţelegînd parcă pentru ce a fost adus acolo, s-a aruncat fulgerător asupra condamnatului. Dar lanţul, cu care era prins de cuşcă, s-a dovedit mai scurt şi el

a mușcat aerul în gol. La a doua săritură cușca grea de metal s-a mișcat puțin. La următorul salt avea să-l izbească din plin pe căpitan... Dar chiar atunci din mulțime s-a desprins un copil. Cu pași mărunți, el a venit sub copac și, după ce s-a uitat în ochii fiarei, a pornit în întîmpinarea ei cu mîinile ridicate în semn de potolire.

O exclamație de uimire s-a făcut auzită din toate părțile cînd lupul s-a gudurat la picioarele lui. În aceeași clipă, Vodă a tăiat funia cu care fusese legat căpitanul său, aruncîndu-și de pe umere pelerina de om sărman.

— Domnitorul ! Ștefan-Vodă ! au prins a striga cei care l-au recunoscut. Trăiască Domnitorul !

Boierul și-a dat imediat seama că a nimerit el însăși în cursă.

— Iartă-mă, Măria ta ! s-a rugat el, căzînd în genunchi.

— Ridică-te, boierule, i-a zis Ștefan cel Mare. N-am venit aici să-mi bat joc de tine, cum îți bați tu joc de oamenii mei. Dar nici să trec cu vederea nelegiuirile tale nu pot. Drept care te las în voia lui Dumnezeu.

— Cum adică ? nu s-a dumirit vinovatul.

Vodă l-a căutat cu privirea pe copilul care tocmai mînase lupul în cușcă, i-a făcut semn să vină lîngă dînsul și, arătîndu-i boierului fiara, i-a ordonat :

— Du sălbătăciunea asta înapoi în pădure.

Boierul s-a cutremurat la auzul acestor vorbe, dar și-a făcut socoteala că, dacă va închide iute ușa la loc, poate nu va păți nimic. Lupul nu dădea nici un semn de agresivitate. Însă, de îndată ce boierul s-a apropiat de el, a sărit ca o săgeată la dînsul, și-a înfipt colții în gîtul lui și nu i-a descleștat nici chiar atunci, cînd căpitanul Vlaicu și-a împlîntat sabia pînă la prăsele în trupul lui. Așa i-au și încărcat, morți, pe amîndoi în aceeași căruță, ca pe niște frați de cruce...

Rămase fără stăpîn, slugile lui Tacu s-au împrăștiat care încotro, ca să scape măcar cu fuga de mînia lui Vodă.

— Al cui eşti, voinicule ? l-a întrebat domnitorul pe copilul care săvîrşise minunea.

— Al nimănui, a venit răspunsul, căci pe tata l-a înghiţit războiul, iar pe mama mi-au răpit-o tătarii.

— Şi nu ai nici un frate sau o soră ?

— Ba am avut. Dar din trei, cîţi am fost, numai eu unul am scăpat cu zile.

Vodă s-a posomorît, iar copilul a continuat să-i explice :

— Ai mei îmi spuneau „Fosăică“ pentru că de mic aveam patima somnului şi nu era zi să nu fac amiaza pe unde se nimerea... Cînd au năvălit păgînii, dormeam în fundul grădinii, iar cînd m-am trezit de-a binelea, satul ardea şi nu mai era ţipenie de om în toată lumea... Doar cîinele nostru — Lupu — zăcea lîngă mine plin de sînge.

La auzul acestor vorbe domnitorul a tresărit, de parcă abia acum ar fi dezlegat misterul unei enigme.

— Nu cumva lupul ăsta...

— Da, e cîinele meu, i-a luat copilul vorba din gură. Toată vara am rătăcit cu el prin păduri şi hăţişuri, ferindu-ne de oameni şi fiare. Dar acum, o săptămînă şi ceva în urmă, a căzut în mîna boierului. Zadarnic am încercat să-l eliberez. Aţi văzut cu ce m-am ales pînă la urmă din asta...

În vocea copilului era atîta părere de rău, încît căpitanul Vlaicu a făcut un pas spre dînsul, l-a cuprins bărbăteşte şi i-a zis :

— Îmi pare foarte rău că te-am lipsit de cel mai credincios prieten al tău. Să ştii, totuşi, că şi eu pot fi un prieten de nădejde.

Apoi, întorcîndu-se spre Ştefan cel Mare, a adăugat :

— Măria ta, dă-mi voie să-l iau cu mine la curte, să-mi fie ca un frate şi să-l învăţ a nu se teme de duşmani, cum nu se teme nici de fiare.

Domnitorul a zîmbit îmbunat, rostind doar atît :

— Aşa să fie.

Bătălia de la Podu Înalt

În iarna anului 1475, turcii, conduşi de Soliman-paşa, au intrat în Moldova, cu gînd să ne îngenuncheze.

Oastea lor era de trei ori mai numeroasă ca a lui Ştefan cel Mare. De aceea domnitorul a hotărît să dea lupta pe malul unei mlaştini de lîngă Vaslui, la Podu Înalt.

Tocmai atunci s-a lăsat o ceaţă deasă, de nu se vedea om cu om. Ştefan cel Mare a trimis buciumaşii să sune chemarea la luptă dincolo de mlaştină.

Cînd au auzit buciumele, turcii au pornit spre ele, crezînd că acolo se află grosul oştirii române. Dar abia au intrat în mlaştina dezgheţată, că Ştefan i-a şi lovit din spate.

Caii lor s-au împotmolit în mocirla cleioasă. Buciumele românilor se auzeau acum de pretutindeni. Turcilor li s-a părut că sînt înconjuraţi şi fiecare se gîndea doar cum să-şi salveze viaţa. Aşa a pierit aproape toată armata lui Soliman-paşa, care pînă atunci nu cunoscuse înfrîngerea.

Soliman însăşi abia a scăpat cu zile din această încăierare, jurînd să nu se mai întoarcă nicicînd în Moldova.

În dimineaţa aceea, soarele îmbrăcase coif de ceaţă şi se înrolase în armata românilor.

— Va fi o minunată zi de vînătoare, s-a bucurat Ştefan cel Mare, care voia cu orice preţ să dosească de ochii turcilor capcana ce le-o pregătise. Soliman-paşa înaintase spre Vaslui pe drumuri desfundate, cu sate pustiite şi case dărîmate, în care nu puteau găsi nimic de-ale gurii.

Ştefan cel Mare îl urmărise pas cu pas, izbindu-l, din cînd în cînd, prin surprindere, şi lăsînd în urma sa mormane de morţi.

Acum mica lui oaste stătea pitită la marginea pădurii, de-a curmezişul drumului pe care trebuiau să treacă musulmanii.

Cocoţat într-un stejar, Fosăică ţinea sub observaţie Podu Înalt. Era prima lui misiune de luptă. Căpitanul Vlaicu îi încredinţase să dea un semn tunarilor în clipa cînd turcii vor urca pe pod. Ţevile tunurilor priveau lacom spre ţinta fixată încă din ajun. Dar ceaţa îi împiedica pe ostaşi să vadă bine podul. Fosăică era „ochiul" tunarilor.

Stătea acolo de vreo patru ore. Frigul îi înţepenise oasele. Promoroaca i s-a aşezat pe gene. Ochii îl dureau de încordare. Nu făcea, însă, nici o mişcare, de teamă să nu fie descoperit. Nici un zgomot, nici o adiere de viaţă nu se auzea de nicăieri.

Deodată, dinspre malul opus s-a desprins un fornăit de cal. Fosăică şi-a încordat auzul. Acum deslușea din ce în ce mai clar un vuiet surd, de parcă o fiară uriaşă s-ar fi strecurat spre dînsul.

„Turcii !" — şi-a dat seama copilul. Inima a prins a-i bate nefiresc de tare. Peste cîteva clipe, podul s-a cutremurat de tropăitul cailor. El îi auzea, îi bănuia, dar nu-i vedea. Abia cînd au ajuns la cîţiva paşi de dînsul i-a zărit. Erau vreo zece. Zgribuliţi, precauţi, agitaţi.

După ce s-au încredinţat că podul nu are nici o pază, doi dintre ei au făcut cale întoarsă. La îndemnul lor, hoarda otomană a urcat pe pod. Venea buluc. Care călări, care pe jos. Printre ei — cămile, tunuri, căruţe cu muniţii.

Fosăică nu mai văzuse un puhoi atît de mare de păgîni. Cum stătea aşa şi se uita la forfoteala lor, i s-a părut dintr-o dată că e singur, fără sprijinul şi ajutorul nimănui. Atunci a strigat din răsputeri :

— Foc !

Salva a fost îngrozitoare. Dar zgomotul produs de prăbuşirea podului a fost şi mai îngrozitor. Sute de

vrăjmaşi s-au pomenit în fundul rîpii. Alte sute, împinse de gloatele care veneau din urmă, cădeau de-a valma peste morţii şi răniţii din prăpastie. În scurt timp cadavrele lor au făcut un nou „pod înalt“ între cele două maluri. Ienicerii au păşit peste el, cu gînd să spargă zidul arcaşilor români, care îi săgetau neîncetat.

Fosăică a sărit din copac şi s-a alăturat arcaşilor. Trăgea săgeată după săgeată şi toate nimereau din plin. Valul duşmanilor era aşa de mare, încît nu putea să greşească.

— Lasă-ne nouă treaba asta, l-a oprit căpitanul Vlaicu.

— De ce ? doar n-am dat greş niciodată.

— Văd. Dar am o altă misiune pentru tine.

— Ordonă, căpitane !

Vlaicu l-a tras după sine în dosul unui copac răsturnat şi i-a spus :

— Planul domnitorului e în pericol. Buciumaşii de dincolo de mlaştini aşteaptă semnalul. Îl ştie numai trîmbiţaşul nostru. Dar a căzut în luptă...

— Am înţeles, l-a întrerupt Fosăică. Trebuie să răzbat la ei.

— Aşteaptă. N-ai înţeles nimic... Gheaţa de pe mlaştină e foarte slabă... S-ar putea să nu te ţină nici pe tine.

— Fii pe pace. Mă va ţine !

Căpitanul a vrut să-i dea şi alte poveţe, dar copilul a sărit iute peste trunchiuri şi a dispărut în ceaţă.

În vremea asta turcii şi-au ordonat rîndurile. Au adus forţe proaspete. Au răzbit în mijlocul arcaşilor, luptînd cu ei corp la corp. Un singur ostaş de-al lui Ştefan trebuia să se bată cu trei-patru ieniceri de-ai lui Soliman.

— Unire, români ! Nu vă lăsaţi ! Pe ei ! Îşi îndemna Vlaicu pămîntenii.

Sabia lui mare părea că dansează printre iataganele păgînilor. Dar forţele erau prea inegale şi cine ştie cu ce s-ar fi sfîrşit bătălia, dacă n-ar fi răsunat dintr-oda-

tă chemarea buciumaşilor de dincolo de mlaştini.

„În sfîrşit, a răsuflat uşurat căpitanul. Bravo lui ! A răzbătut ! E viu !“

Turcii au dat semne de nelinişte. Grosul armatei lor s-a întors spre mlaştină. Ceaţa îi împiedică să vadă ce-i aşteaptă înainte. Erau încredinţaţi că oastea lui Ştefan cel Mare se află pe locul unde răsunau sute de buciume şi surle.

— Înainte ! s-a auzit porunca lui Soliman-paşa.

Dar n-au apucat ei să facă nici o sută de paşi, că ghiaţa s-a spart. Caii s-au dus la fund. Pedestraşii s-au împotmolit.

În aceeaşi clipă cavaleria lui Ştefan a căzut în spatele celor buluciţi pe malul rîpii. S-a produs o învălmăşeală nemaipomenită. Turcii au intrat în panică. Fiecare se gîndea numai la pielea sa.

Zadarnic încerca acum Soliman-paşa să-i îmbărbăteze pe fugari. Fricoşii îi tîrau după sine şi pe eroi. Atunci, cuprins de puhoaiele lor, a dat şi el bir cu fugiţii. Românii după dînşii. Îi ajungeau din urmă, îi săgetau, îi hăcuiau din mers.

Prinşii (foarte mulţi la număr) au fost aduşi în faţa lui Ştefan cel Mare. Mulţi din ei — comandanţi vestiţi şi bogaţi — credeau că vor putea să-şi răscumpere viaţa cu aur.

— Îţi vom da tot ce doreşti, au încercat să se tîrguiască ei cu domnitorul. Sîntem puternici. Avem de toate. Vom fi mărinimoşi cu tine.

— Dacă aveţi de toate, le-a strigat plin de mînie Ştefan cel Mare, atunci ce căutaţi aici ? Dacă sînteţi puternici, de ce nu m-aţi învins în luptă ?

Turcii au plecat capul în jos.

— Cine v-a spus că eu aş avea nevoie de mărinimia voastră ? a continuat el. Tot ce-mi doresc e libertatea Ţării mele ! Or ea nu de voi, ci de poporul meu depinde !

Apoi, întorcîndu-se spre românii adunaţi în jurul său, le-a zis :

— Să nu vă faceţi o virtute din blîndeţe, pentru că cel ce-şi pleacă prea des urechea spre momelile duşmanului este foarte repede încălecat de el... Demnitatea — iată cel mai bun mijloc de a te face stimat de adversari... În ţeapă cu ei !

Şi codrul a gemut de tînguirea celor ce urmau a ispăşi blestemul unei duşmănii neîmpăcate.

agitaţi — (aici) neliniştiţi, nervoşi
bucium — instrument muzical de suflat în forma unui tub conic, lung, făcut din coajă de tei
demnitate —o sumă de calităţi morale care impun respect
a hăcui — a tăia în bucăţi
a ispăşi — a plăti prin suferinţă o vină, o greşeală
mărinimie — bunăvoinţă, bunătate
muniţie — încărcătura necesară armelor de foc
surlă — instrument muzical asemănător cu fluierul, cu un capăt în formă de pîlnie
virtute — calitate morală superioară, ce ţine de ideal

Codrii Cosminului

Nu departe de Cernăuți se întinde o pădure deasă ca peria. Localnicii îi spun Codrii Cosminului.

Aici Ștefan cel Mare i-a bătut pe polonezii regelui Ioan Albert. Aceștia au intrat în Moldova cu gînd de pradă. Dar nu le-a ieșit nimic. Cînd făceau cale întoarsă, pe o vale îngustă din mijlocul pădurii, copacii seculari au prins dintr-o dată a se prăvăli ca din senin peste capetele lor. Părea că însăși cerul s-a prăbușit pe ei, cînd românii s-au aruncat cu chiote asupra celor ce se țineau încă pe picioare.

Știind pe unde aveau de gînd să treacă polonezii, ei au tăiat din timp copacii, stăpînindu-i cu funii, ca să nu cadă, iar cînd dușmanii s-au apropiat i-au împins peste ei.

Din cei aproape o sută de mii, cîți avusese la început, regelui Albert i-au rămas doar o mînă de oameni. Dar și ei au fost urmăriți de oștenii lui Ștefan o săptămînă întreagă pînă cînd i-au alungat hăt — în Cîmpia Rusiei.

În anul acela a căzut atîta floare a nobilimii polone, încît i s-a mai spus și „anul cînd a pierit întreaga șleahtă".

Astfel, codrul nu o dată i-a ajutat pe români să învingă dușmanul în bătălii inegale. De aceea poporul i-a zis și lui ca unui voievod :

„Codrule, Măria Ta..."

* * *

Era pe la începutul lunii septembrie, cînd craiul polonilor și-a urnit oștile asupra Moldovei.

Un război între două țări creștine turna apă doar la moara păgînilor. Așa că Ștefan cel Mare a trimis doi boieri înaintea lui Albert, să-l oprească la hotar. Îi însoțea un pîlc de călăreți în frunte cu căpitanul Vlaicu.

Ajuns la apa Nistrului, oamenii lui Ştefan au făcut popas sub o geană de pădure.

— Eu voi trece cu solii în tabăra polonă, le-a spus căpitanul, iar voi aşteptaţi-ne pînă mîine, la amiază. Dacă nu venim, duceţi-i Măriei sale vorbă că bănuiala i s-a adeverit.

Fosăică stătea alături. Voinicel, subţire, îmbrăcat cu dulamă de catifea, prinsă la piept cu nasturi de argint.

— Ia-mă şi pe mine cu tine, s-a rugat el.

— Nu pot, băiatule.

— De ce ?

— Pentru că nu ştiu pînă unde poate merge viclenia unui rege.

Totuşi, cînd punea piciorul în barcă, căpitanul Vlaicu s-a întors spre el, i-a întins hangerul, pe care îl avea în dar de la Ştefan cel Mare şi i-a zis :

— Păstrează-mi-l pînă revin. Face minuni în luptă. Păcat ar fi să-l mînuiască adversarii noştri.

Dincolo de rîu, polonezii meştereau plute, ca să poată trece Nistrul. Tabăra lor se întindea pe zeci de kilometri. În umbra corturilor, ofiţerii chefuiau în voie cu fetele Poloniei. Ostaşii de rînd frigeau carne la focuri. Alţii, adunaţi în grupuri, se întreceau la glume şi beţie. Regele trîndăvea pe nişte perne de mătase. Aveai impresia că nu la bătălie, ci la o simplă vînătoare a pornit.

Aflînd de soli, s-a instalat în grabă pe tronul său bogat din mijlocul taberei. În dreapta l-a aşezat pe Sigismund, fratele său, pe care voia să-l înscăuneze domn al Moldovei, în locul lui Ştefan. În stînga lui, după ranguri, stăteau nobili, castelani şi mareşali în haine strălucitoare.

— Cînd aţi sosit ? Cu ce intenţii ? Ce vorbe mi-a trimis stăpînul vostru ? s-a adresat el celor trei veniţi.

— Domnul nostru are ştire că aţi pornit împotriva turcilor, a vorbit cu blîndeţe logofătul Tăutu : De aceea Măria sa nu prea înţelege de ce v-aţi abătut din cale

și, în loc să coborîți în jos, de-a lungul Nistrului, ați luat-o spre inima Țării noastre ?

— E cheful meu ! s-a răstit regele polonilor. Mi-a venit să trec prin țara voastră și voi proceda așa cum îmi convine !

— Voia luminăției tale, a încercat să-l potolească logofătul. Am fost trimiși doar să te prevenim... Ștefan cel Mare e gata să te sprijine împotriva otomanilor. Dar niciodată nu va îngădui să-i calci hotarul și să-i faci stricăciuni în țară.

Craiul a sărit ca ars în picioare.

— Cum ? Îndrăznește cineva să-mi poruncească ce să fac ?

Ochii lui mari au prins a împroșca săgeți de mînie spre curtenii care încercaseră odinioară să-l oprească a dezlănțui război cu Ștefan.

— Ați văzut ? Nu v-am spus eu că nu-mi este prieten ? Nici acum nu v-ați convins ? Cine mai cutează să mă contrazică ?

— Eu ! a făcut un pas înainte căpitanul Vlaicu. Eu cutez ! Căci însuși Papa de la Roma știe că domnitorul nostru a fost și va rămîne scutul creștinității. Dacă v-ați ridicat întru credință, sînteți prietenii Măriei Sale. Iar, dacă mergeți împotriva noastră, atunci să știți că domnul meu, pe lîngă scut, poartă și sabie !

— Așa ?... Straja ! Legați-i ! Duceți-i la închisoare ! Pedepsiți-i !

— Sînt soli, mărite rege, i-a amintit un mareșal.

— Ei și ? Puțin îmi pasă, a strîns din umeri craiul.

Și, ca să-și dea aere, a ridicat o cupă plină cu vin adăugînd :

— Eu, regele Poloniei, jur în fața domniilor voastre să-l înving pe Ștefan în luptă și să-i înghit întreaga țară, pînă la ultimul sătuc, tot așa cum voi înghiți acum, pînă la ultima picătură, vinul din această cupă !

Dar n-a apucat să apropie bine cupa de buze, că dintr-o dată a tunat asurzitor în ceruri. Fulgerul a căzut

asupra taberei lui, aprinzînd un cort. Regele a tresărit, a scăpat cupa din mîna sa şi ea s-a sfărîmat în mii de cioburi la picioarele romînilor...

O săptămînă mai tîrziu, biciuiţi de vînturile de miazănoapte, polonii au împresurat Suceava, cetatea de scaun a lui Ştefan cel Mare.

Cernea o ploaie măruntă. Timpul urît împiedica orice manevră serioasă. De pe ziduri romînii îşi rîdeau de asediatori. Săgeţile lor făceau prăpăd în escadroanele polone. Ba uneori, porniţi la harţă, ei coborau iute de pe metereze, deschideau porţile, se năpusteau asupra lor şi, după ce lăsau în urmă pîrtii de durere, se retrăgeau din nou în adăpostul fortăreţei.

Scos din sărite, craiul a dat poruncă tunarilor să facă cetatea una cu pămîntul. Au fost aduse tunurile grele. Zile la rînd văile sucevene s-au cutremurat de salva lor. Dar oamenii lui Ştefan nu erau numai oşteni de treabă, ci şi zidari neîntrecuţi. De cum se lăsa întunericul, ei astupau la loc spărturile făcute ziua de bombardament. În zori, cînd se trezeau, duşmanii găseau zidurile cetăţii nevătămate, ca la început.

Ştefan cel Mare nu era în cetate. El îi bătea pe duşmani cu cavaleria uşoară, care îşi făcea brusc apariţia tocmai acolo, unde era mai puţin aşteptată.

După o lună de hărţuieli, armata polonă arăta ca o haită de lupi înfometaţi. Caii piereau cu sutele. În lipsă de provizii, ostaşii le perpeleau ciolanele pe jăratic, mestecînd cu greaţă rădăcini de ierburi şi scoarţă de copaci.

Pe la mijlocul lui octombrie, bolnav şi dezamăgit, regele Albert a bătut în retragere. Dornici să se vadă cît mai repede în siguranţă, soldaţii lui au luat-o pe de-a dreptul, spre Codrul Cosminului...

În vremea asta, Fosăică îşi căuta cu înfrigurare căpitanul.

Atunci cînd s-au despărţit pe malul Nistrului, zadarnic l-a aşteptat a doua zi aproape de chindii.

— Gata ! Plecăm, a hotărît mai marele cetei de călăreţi. Trebuie să-l prevenim pe domnitor.

Băiatul înţelegea la fel de bine că totul e pierdut, dar nu era în stare să se mişte.

— Plecaţi fără mine, s-a opus el. Eu trebuie să mai rămîn.

Întreaga lui făptură părea un ghem de suferinţă.

— Fie ! Poate că ai dreptate... Rămîi cu bine.

Cei doi boieri, care făceau parte din solia lui Ştefan, au fost trimişi sub pază la Liov. Copilul a pornit în urma lor. Dar pe la jumătatea drumului a descoperit că Vlaicu nu se află printre ei. Atunci a făcut cale întoarsă, furişîndu-se printre santinele, zi de zi, pînă cînd a dat, în sfîrşit, de convoiul cu prizonierii din Moldova...

Era deja toamnă tîrzie. Unghiuri de cocoare spintecau cerul de cremene. Noaptea cădeau fulgi brumării. Cu mîinile încătuşate, căpitanul Vlaicu urmărea printre gratii cornul de lună care se ivea, din cînd în cînd, de după norii zdrenţăroşi. Ceilalţi prizonieri dormeau în aşternutul de paie. Nimeni nu bănuia că-şi odihneşte somnul de pe urmă.

În ajun, cînd coborau treptele turnului de pe malul Prutului, un polonez din gardă i-a şoptit la ureche :

— Fiţi gata ! Regele nostru se retrage. A sosit ordin să nu cruţăm pe nimeni... Mîine veţi fi executaţi.

Vestea, în loc să-l sperie, l-a bucurat : deci, Ştefan învinsese ! Ţara e liberă ! Salvată !

După o bucată de vreme, însă, mulţumirea l-a părăsit. Toată seara l-a chinuit nehotărîrea. Nu ştia dacă face ori nu să-i prevină şi pe ceilalţi prizonieri. O vagă presimţire îl împiedica să se grăbească.

La un moment dat, cum şedea aşa, cu spatele rezemat de temelia umedă, a deslușit un zgomot straniu. Părea că cineva sapă sub zid.

Şi-a încordat auzul... Aşa era ! O mînă nevăzută desprindea piatră cu piatră din fundament.

După miezul nopții gaura era făcută. Lui Vlaicu nici nu i-a venit a crede, cînd l-a zărit pe Fosăică strecurîndu-se înăuntru ca o helgă.

— Tu ?... De unde ai apărut ? Ce cauți aici ?

— Ți-am adus hangerul, căpitane ! a rostit băiatul și s-a aruncat la pieptul lui.

Dimineața i-a prins pe toți departe, tocmai în Codrii Cosminului, unde nici o strajă nu mai era în stare să-i ajungă. Aici au dat de oamenii lui Ștefan și, stăpîniți de setea răzbunării, s-au rînduit și ei de-a lungul șleahului, la pîndă.

Din clipa aceea pînă și toamna și-a amintit de binecuvîntarea verii. După ploi îndelungate și brume timpurii, s-a instalat o tihnă luminoasă, cu zile calde și cețuri zburdalnice, cum rar de tot se mai întîmplă la această vreme.

Dar cui să-i ardă de frumusețile naturii, cînd totul clocotea în jur : unii tăiau stejarii, alții îi fixau cu funii, ceilalți pregăteau capcane pentru „musafirii" care iată-iată trebuia să pice.

Toate potecile, toate rîpile, toate hățișurile abureau de respirația arcașilor. Ciutele, adulmecînd primejdia, s-au ascuns în mărăcinii de pe dîmburi.

În sfîrșit, ceasul pierzaniei a bătut ora amiezii. Sleiți de puteri, polonezii au intrat în codru, fără să bănuiască nimic pînă în clipa cînd stejarii au căzut cu trăsnet peste ei.

Drumul s-a închis pe dată, despicînd în două șirurile lui Albert. Era o jale nemaipomenită. Cei din față au devenit o țintă vie pentru arcași, iar cei din spate — o pradă ușoară pentru călărime. Totul gemea, se zvîrcolea, se risipea într-o dezordine copleșitoare.

Umilit, craiul privea cu spaimă cum i se sfarmă oasele, aidoma acelei cupe de cristal, pe care o scăpase de la buze...

Umilința, însă, nu s-a terminat aici.

Cînd fierberea s-a potolit și toate steagurile polone-

ze zăceau la picioarele sale, Ştefan cel mare a poruncit să fie aduse pe locul bătăliei 500 de pluguri. Apoi a adus prizonierii şi le-a spus :

— Nu mă bucur că sînteţi captivii mei. Dar nici să vă eliberez nu-mi pot îngădui. Pînă şi codrul aşteaptă răzbunare. Iar răzbunarea mea e jugul... Să ştie toată lumea : cine ne pregăteşte jugul, în jug să piară !

Cutremuraţi de vorba lui, prinşii s-au înhămat la pluguri şi au arat toate cîmpiile pustiite de război. În brazda proaspătă au aruncat boabe de ghindă, din care mai tîrziu au răsărit vlăstari de sînge... Era Dumbrava Roşie — un codru de poveste, care şi-acum suspină tainic în fiecare toamnă, cînd frunza cade moale pe fostele morminte.

a adulmeca — (aici) a simţi
captiv — prizonier, prins, ostatic
castelan — stăpînul unui castel
dulamă — haină din stofă scumpă, împodobită cu blană
fortăreaţă — cetate
hanger — pumnal mare, încovoiat
logofăt — mare demnitar, care conducea înainte vreme cancelaria domnească
metereze — partea superioară a unui zid de apărare, de unde se trăgea asupra duşmanilor
nobilime — vîrfurile cele mai bogate ; boieri de frunte ai unei ţări
seculari — (aici) bătrîni, de peste o sută de ani
şleahtă — nume vechi al nobilimii din Polonia
umilinţă — înjosire, ruşine, batjocură, dezonorare
viclenie — şiretenie

Seceta din vremea lui Ştefan-Vodă
(legendă)

După mai mulţi ani de pace şi belşug, s-a lăsat peste Moldova o secetă cumplită, de s-a uscat şi iarba din pădure. Doi ani la rînd n-a crescut nici un fir de grîu în cîmp. Şi era mare jale şi foamete în fiecare casă.

În primăvara celui de-al treilea an a prins să plouă. Pămîntul s-a jilăvit puţin şi era tocmai bun pentru arat. Dar, cînd să iasă la semănat, plugarii şi-au dat seama că nimănui nu i-a rămas nici măcar un bob de grîu pentru sămînţă...

Ştefan cel Mare a trimis atunci gonaşi prin toată ţara cu vestea că va răsplăti împărăteşte pe oricine îi va aduce sămînţă bună de aruncat în brazdă.

După o vreme, cînd toată lumea îşi pierduse nădejdea, iată că a venit la curtea domnească un bătrîn şi i-a spus lui Ştefan :

— Eu aş putea izbăvi întreaga ţară de primejdie.

— Cum ? s-a mirat domnitorul. Ai dumneata atîta sămînţă ?

— Da. Aş putea însămînţa cu ea jumătate din pămîntul Moldovei.

— Atunci fii bun şi vinde-mi-o mie, ca să-mi scot poporul din nevoie.

— Aş fi bucuros s-o fac, Măria ta, dar sămînţa mea nu e de vînzare. Dacă vrei trimite plugarii să are pe unde voi umbla eu, iar de semănat voi semăna şi singur.

— Bine, s-a învoit Ştefan cel Mare şi a poruncit ca toţi plugarii din satele şi tîrgurile Moldovei să-i dea ascultare bătrînului.

La îndemnul acestuia, ţăranii au prins a brăzda drumurile şi cărările, pe care le arăta el. Ziua se făcea arătura, iar noaptea (ca să nu-l deoache nimeni) bătrînul îşi făcea datoria de semănător.

Cînd treaba a fost încheiată, au căzut cîteva ploi

bune, urmate de zile cu soare, încît s-a făcut un grîu des şi frumos, de mai mare dragul.

Toamna, oamenii erau din nou cu hambarele pline.

Bucuros că totul s-a sfîrşit cu bine, Ştefan cel Mare l-a chemat pe bătrîn să-l răsplătească după merit.

— Lasă, Măria ta, că meritul nu-i al meu, ci al pămîntului, s-a îndreptăţit bătrînul, plin de modestie. Astă-primăvară eu n-am avut nici măcar un fir de bob de grîu. Dar în colbul drumurilor s-au păstrat destule grăunţe scuturate în anii cu belşug din carele cu snopi... Anume ele au şi rodit în brazdele răsturnate de plugarii Măriei tale.

Ştefan cel Mare ştiuse de la bun început care era „secretul" bătrînului. Dar i-a plăcut atît de mult înţelepciunea lui plină de tîlc, încît l-a oprit pe lîngă sine, alături de alţi sfetnici cu plete albe, ca să aibă cu cine se sfătui în zilele de mare cumpănă pentru Moldova.

De pe timpurile acelea ne-a rămas şi acel Divan de oameni înţelepţi, care s-a numit mai apoi „Sfatul Ţării".

Sabia lui Ştefan cel Mare
(legendă)

Cu puţin înainte de a muri, Ştefan cel Mare şi Sfînt a luat ocheanul, s-a urcat în cel mai înalt turn din cetatea Sucevei şi s-a uitat în jos, peste Moldova, s-o vadă bine de tot, ca să poată muri împăcat şi liniştit, cu dînsa în suflet.

Dar, cum se uita el aşa în depărtare, numai iată că i s-au arătat venind asupra Moldovei, din şapte părţi ale lumii, şapte neamuri duşmănoase.

La vederea lor, sîngele a prins a-i clocoti în vine, ochii i-au scăpărat de mînie, mîna i s-a încleştat pe sabie. Părea gata să se urce pe cal şi să iasă înaintea năvălitorilor. Însă anii îl ţineau pe loc. Era prea bătrîn pentru asemenea năzdrăvănii.

Atunci a coborît în curtea cetăţii, şi-a smuls sabia din teacă şi a împlîntat-o adînc într-un stejar.

Oştenii şi boierii lui credincioşi au venit lîngă dînsul şi el le-a vorbit :

— Dragii mei, negre furtuni se abat asupra Moldovei. Dar să nu vă pierdeţi cumpătul... Dacă într-o zi tristă duşmanul vă va cere să-i supuneţi ţara, să-i spuneţi că sînteţi gata s-o faceţi doar în cazul în care căpetenia lor va dovedi că are dreptul de a fi stăpîn... Şi el o să vă întrebe cum să-şi dovedească vrednicia ? Iar voi să-i răspundeţi aşa : „Scoate din tulpina acestui stejar sabia împlîntată de Ştefan-Vodă în ziua cînd a urcat în patul morţii".

Şi Ştefan cel Mare a murit.

La scurtă vreme după asta, duşmanii au sosit pe rînd, au dat cu ochii de sabie, au aflat condiţia lui Ştefan şi s-au grăbit să-şi încerce puterea cu dînsul. Dar fără nici un rezultat.

Părea că sufletul lui, prezent acolo, nu îngăduia nimănui să-l egaleze după moarte, după cum nimeni n-a fost în stare să-l egaleze nici în viaţă.

IOAN-VODĂ CEL CUMPLIT

Cartea istoriei (din care rar se scot învăţămintele necesare) are foarte puţine pagini de glorie şi foarte multe de durere şi doliu.

Veacul de după moartea lui Ştefan cel Mare părea neîncăpător pentru fapte victorioase ca ale lui. Dar soarta a vrut să fie altfel...

În mai puţin de 70 de ani, Moldova a avut mai mulţi domnitori decît de la Dragoş pînă la Ştefan. Totuşi, numai trei din ei au dăinuit în memoria neamului : Petru Rareş, Alexandru Lăpuşneanu şi Ioan-Vodă cel Cumplit.

Aprins din fire şi „lesne vărsător de sînge", Ioan-Vodă a ştiut să fie drept cu cei mai mulţi dintre supuşii săi. Urcînd pe tron, el a miluit poporul. A orînduit vistieria ţării. A reorganizat armata.

În lupta românilor pentru independenţă a lovit cu atîta furie în Poarta otomană, încît „puţin a lipsit să nu dea o altă faţă Europei, întemeind în centrul ei un nou imperiu latin", cum afirma un clasic al literaturii noastre — B. P. Haşdeu.

Pare neverosimil, dar în cele două luni, cît a ţinut războiul lui cu Turcia, a cîştigat opt bătălii la rînd.

* * *

Înainte de începerea bătăliei de la Cahul, Ioan-Vodă a urcat piscul de pe malul lacului. Abia acum a văzut ca în palmă toată armata turcă, ieşind în ordine din văi.

Erau cîtă frunză şi iarbă...

Un pandur tînăr şi-a luat inima în dinţi şi l-a întrebat :

— Măria ta, cam cîţi păgîni să fie în oastea otomană, de nu i se mai vede capătul ?

— Îi vom număra în luptă, fiul meu, i-a răspuns domnitorul.

Oştenii au zîmbit. Calmul şi statura lui uriaşă, în care se vedea cum clocoteşte o mare putere bărbătească, îi încuraja.

— Aşa vom face, Măria ta !

Cînd buciumaşii au dat semnal de luptă, oastea română s-a înfipt ca o lance în turci. În fruntea tuturor se afla domnitorul. Unde era mai greu, acolo îl puteai vedea.

Dintr-o dată, în toiul luptei, turcii au întors spatele şi s-au retras. O făceau, însă, ordonat, păstrîndu-şi şirurile de bătaie.

„Ceva nu e curat la mijloc", s-a gîndit domnitorul.

Înalt cum era, a privit peste capetele adversarilor. Prea multe n-a fost în stare să observe, dar, judecînd după poziţia lor, şi-a dat seama că turcii voiau să-i atragă pe români asupra tunurilor camuflate după deal.

— Înapoi ! Nici un pas înainte ! a răsunat ordinul său.

Comanda a fost imediat executată. Nedumeriţi de comportarea românilor, turcii şi-au regrupat forţele şi au dezlănţuit un nou atac.

Părea că nimeni nu va fi în stare să-i oprească. Dar tocmai în clipa cînd norocul înclina de partea lor, în faţa adversarilor au apărut gurile negre ale artileriei... Ioan-Vodă le pregătise o surpriză !

O sută patruzeci de tunuri au bubuit în cor. Brazde de morţi s-au răsturnat pe cîmp. Turcii au înmărmurit de groază.

Fără a le da răgaz să se dezmeticească, romînii s-au întors asupra lor cu atîta înverşunare, încît garnizoana otomană, care stătea la pîndă dincolo de Dunăre, a crezut bătălia pierdută şi a luat-o la sănătoasa.

Odată puşi pe fugă, ei trebuiau goniţi neîncetat. Sosise timpul, cînd totul depindea de cavalerie.

Cele cinci regimente de călăreţi, alcătuite din boieri şi boiernaşi, erau conduse de pîrcălabul Ieremia Golia, prietenul lui Ioan-Vodă. Domnul împărţise cu el amarul

străinătății. Fuseseră nedespărțiți în pribegie. Ajuns la putere, Vodă l-a răsplătit cu de toate : cu bani, cu titluri, cu moșii. Acum era convins că pîrcălabul va încununa cu ușurință victoria, pe care o avea în mînă.

Dar vai !

Porniți la atac, cavalerii în frunte cu pîrcălabul și-au încetinit dintr-odată galopul, au plecat steagul, și-au ridicat cușmele pe suliți și ... au trecut de partea turcilor.

Nimic mai înfiorător decît să vezi cu ochii tăi cum cel mai bun prieten te trădează !

O descurajare generală i-a cuprins pe români. Turcii, în schimb, au chiuit de bucurie, recăpătîndu-și ardoarea. În aceeași clipă i-au așezat pe trădători în față și au pornit încă odată la atac.

— Fraților ! s-a adresat atunci Ioan-Vodă către oastea sa. Iată vînzătorii noștri ! Să nu-i cruțăm ! Mai întîi pe ei să-i pedepsim cu moartea !

Și toate focurile, toate loviturile românilor au fost ațintite asupra trădătorilor. Într-un sfert de oră nici măcar un singur mișel n-a rămas în viață. Abia acum fruntea domnitorului s-a înseninat puțin.

După un potop de sînge din ambele părți, cele două armate s-au oprit să-și tragă puțin sufletul. Turcii s-au postat dincolo de șanțurile de apărare. Românii s-au pus la adăpost în dosul tunurilor.

„Și, stînd ei așa și privind unii la alții, zice cronicarul Ureche, a dat o ploaie mare, ce a muiat praful de pușcă, de unde românii aveau nădejde la ajutor“...

Era a doua mare nenorocire în aceeași zi. De data aceasta ea venea din partea cerului, care lovea orbește tocmai în ceea ce putea asigura victoria românilor.

Tunurile lor nu mai erau bune de nimic. Ploaia a împrăștiat fumul. A domolit praful ridicat în aer de sub picioarele luptătorilor. Le-a permis turcilor să vadă că armata lui Ioan-Vodă cel Cumplit era de cinci ori mai mică decît a lor.

Tocmai în acel moment o sută de mii de tătari au sosit în ajutorul turcilor.

Căpeteniile românilor s-au strîns în jurul domnitorului.

— Sîntem pierduţi, Măria ta, a rostit cineva cu deznădejde.

— Ba mai avem destule forţe, ca să-i facem pe duşmani să creadă despre ei aşa ceva ! i-a răspuns ferm strănepotul lui Ştefan cel Mare.

— Zadarnică speranţă... Eu zic să ne laşi pe noi să le ţinem piept.

— Şi eu ?

— Mai ai timp să scapi travestit în haine de ţăran... Să te furişezi în spatele frontului, unde ai putea aduna alte forţe, ca să ne răzbuni picirea.

Domnitorul a tresărit. Înfăţişarea lui a devenit într-adevăr cumplită. Ochii i s-au umplut de sînge, fulgerînd din umbra sprîncenelor stufoase atîta furie, încît cel ce glăsuise s-a înfricoşat.

— Au nu cumva îmi propui şi mie să trădez ca pîrcălabul Golia ? Este, oare, printre voi vreunul care îndrăzneşte să mă creadă laş ?

Toţi au tăcut. Ioan-Vodă s-a înălţat în scările calului şi a strigat către rămăşiţele oştirii sale :

— Fraţilor ! Să cadă capul meu acolo unde vor cădea şi capetele voastre ! Împreună am venit, împreună vom pleca de aici ori vom pieri pînă la unul !

— Vom muri, dar nu ne vom preda, Măria ta !

— Atunci urmaţi-mă !

Şi, spre surprinderea duşmanilor, i-a atacat atît de violent, încît a pus mîna pe toată artileria turcilor, a stricat-o ca să n-o poată folosi în luptă, apoi, lăsîndu-i pe generalii lor uimiţi de admiraţie, s-a retras pe cel mai înalt dîmb din apropiere. Aici, ocrotit de ruinele satului Roşcani, trei zile şi trei nopţi la rînd a respins atacurile celor peste două sute de mii de păgîni.

În a patra zi, turcii au trimis o solie de pace. Căpete-

nia lor a jurat de şapte ori cu mîna pe Coran, că-i va lăsa pe români să plece vii şi nevătămaţi pe la casele lor.

Numai Ioan-Vodă să se predea.

Domnitorul s-a învoit. În clipa cînd se despărţea de oastea sa, nu era bărbat care să nu verse lacrimi.

— Nu plîngeţi, fiii mei ! i-a îmbărbătat el din nou. Am pierdut bătălia. Dar ne-am păstrat onoarea !

Ajuns la cortul vizirului, Ioan-Vodă s-a oprit în mijlocul ienicerilor care se îmbulzeau să-l vadă.

— Iată-mă-s ! Am venit, le-a zis el. Duceţi-mă la Constantinopol, în faţa Sultanului.

Privirea lui părea un tăiş de sabie. Înfioraţi de măreţia sa şi, văzîndu-l cît este de voinic, turcii au început să tremure.

Se uitau nedumeriţi unii la alţii şi nimeni nu cuteza să se apropie de dînsul. Abia după ce domnitorul şi-a predat armele, au tăbărît asupra lui şi o sută de oameni abia de l-au putut lega.

Au vrut apoi să-l pună în genunchi în faţa vizirului, dar n-au fost în stare. Atunci un mişel, îndobitocit de mînie, l-a lovit cu hangerul în inimă.

Fiind deja mort, trupul lui a fost legat de patru cămile şi sfîşiat în bucăţi.

Atunci, ca o haită de lupi, păgînii au prins a-şi muia săbiile în sîngele lui, rugîndu-se lui Allah să le dea şi lor măcar o fărîmă din tăria eroului nostru...

ardoare — avînt, înflăcărare, pasiune
camuflat — ascuns vederii ; mascat
„Coran“ — un fel de „Biblie“ a musulmanilor
galop — mers rapid, în salturi, al calului
garnizoană — unitate militară stabilită într-un loc întărit
glorie — slavă, mărire
laş — lipsit de bărbăţie şi curaj ; fricos
mişel — om de nimic, ticălos, nemernic
neverosimil — de necrezut
pîrcălab — dregător numit mai mare peste un ţinut al Moldovei, comandant de cetate

MIHAI VITEAZU

Cu vreo patru sute de ani în urmă, Semiluna stăpînea o bună parte din pămînturile Europei. Popoare întregi plăteau tribut Porţii otomane. Nu era scutit de asta nici poporul nostru.

Pe la 1593 domn al Ţării Româneşti a devenit Mihai. Văzînd cît de greu o duc supuşii săi, i-a cerut sultanului să micşoreze birul, dar acesta a refuzat.

Atunci Mihai-Vodă şi-a adunat olăcarii şi le-a spus :

— Chemaţi-i pe toţi trimişii turcilor la vistierie, că vreau să le plătesc şi leafa, şi datoriile — toate deodată.

Turcii, trimişi de sultan să-l supravegheze, au venit într-un suflet, bucuroşi că vor putea să-şi umple pungile goale.

Dar, în loc să le plătească, Mihai a închis bine porţile şi le-a zis :

— L-am rugat pe sultanul vostru să-mi scurteze din haraci. L-am rugat mult, cu binişorul. El, însă, n-a vrut cu nici un chip să-mi dea ascultare. Iată de ce sînt nevoit să-mi scurtez eu însumi datoria.

— Cum aşa, ghiaurule ? a sărit cu vorba mai marele turcilor. Nu cumva vrei să ne laşi fără leafă ?

— Nu fără leafă, ci fără cap ! i-a ripostat domnitorul.

Auzind una ca asta, turcii au sărit asupra lui cu săbiile. Dar n-au făcut nici un pas, că oştenii lui Mihai, care stăteau la pîndă, au tăbărît pe ei şi i-au pus în lanţuri.

Fără a pierde timpul, domnitorul a izbit cu oastea sa în cele cîteva cetăţi de pază, pe care turcii le stăpîneau de-a lungul Dunării.

Hanul tătarilor, care tocmai se pregătea să treacă prin foc şi sabie Austria, a primit ordin de la sultan să-şi întoarcă hoarda asupra Bucureştiului.

Şi cum venea el val-vîrtej, întrecîndu-se cu vijelia, numai iată-l şi pe Mihai cu vitejii săi, tăindu-i calea de-a

curmezişul. În prima ciocnire, hanul şi-a pierdut aproape jumătate din armată. În cea de-a doua, şi-a lăsat şi viaţa, şi restul oştirii pe cîmpul de bătaie...

Vestea înfrîngerii l-a zguduit pe sultan.

— Să vină tot acum la mine Sinan-paşa ! a răsunat porunca lui.

Sinan-paşa era cel mai bătrîn şi cel mai priceput general din imperiul său. Îşi cîştigase gloria mai ales în războiul din Persia, unde ajunsese de nebiruit.

— Te-am chemat să-ţi încredinţez din nou postul de mare vizir al Porţii, i-a spus sultanul.

— Sînt măgulit, firește. Dar oare alţi generali mai tineri nu ţi-ar putea îndreptăţi încrederea ?

— Nu. Nici unul. Sînt bravi, însă pot cădea uşor în cursele ghiaurilor. Îmi trebuie un vulpoi bătrîn, ca tine... Eşti unicul în stare să-i îngenuncheze.

— Bine, s-a învoit vizirul. Voi face tot ce-mi porunceşti.

Primindu-i asigurările, sultanul i-a dat în subordine o sută de mii de soldaţi şi s-a liniştit.

Totuşi, în clipa cînd ultimul ienicer părăsea Constantinopolul, prin poarta de nord a oraşului, un vultur mare a izbit cu aripa în geamul palatului. Speriat, sultanul a făcut un pas înapoi şi era cît pe ce să cadă, dacă sfetnicii nu l-ar fi susţinut din spate. Atunci, pentru prima dată, a avut presimţirea că nici un imperiu nu este veşnic...

Cît timp s-a aflat în marş, marele vizir s-a ţinut în umbră, izolat de restul oştirii. De cum a ajuns, însă, la Dunăre a simţit nevoia să-şi îmbărbăteze supuşii.

— Copii ai lui Allah ! le-a strigat el cu voce răguşită. Înainte de a trece Dunărea, aş vrea să ştiţi : aici sînt porţile Europei apusene. Cine le stăpîneşte, acela poate oricînd lovi în inima creştinităţii. Allah a pus în seama noastră această misiune. Sîntem datori s-o înfăptuim. Sultanul crede în devotamentul vostru. Dar voi... Sînteţi voi, oare, convinşi că vom învinge ?

— Sîntem ! Sîntem ! a izbucnit un singur strigăt din piepturile ienicerilor.

— Atunci la datorie ! Să nu cruţaţi nimic ! Să piară tot ce-i viu în ţara care s-a ridicat cu arma împotriva Semilunei !

Marele fluviu îşi purta în linişte apele străvezii la vale. De pe malul opus, domnitorul Mihai urmărea cu ocheanul armata musulmanilor.

— Îi vom ataca aici, în cîmp deschis ? l-a întrebat vornicul Pîntea.

— Nu. Ar fi cu neputinţă să le ţinem piept... Sîntem puţini. Vom căuta alt loc. Cu avantajele terenului de partea noastră.

— Cunosc un asemenea loc. Aici, nu prea departe. Pe drumul Bucureştiului.

— Vorbeşti de Vadul Călugărenilor ?

— Exact.

— E locul pe care l-am ales şi eu. Să mergem.

În preajma Călugărenilor, drumul spre Bucureşti trecea printre două dealuri înalte, acoperite cu păduri. Valea devenea îngustă, ca o strîmtoare, prin care turcii nu puteau trece decît în mici detaşamente.

La mijlocul strîmtorii, între mlaştini, era un pod de lemn. Mihai-Vodă a postat în faţa lui o baterie de tu-

nuri. Alte cîteva tunuri au fost urcate sus, pe culmea dîmbului.

Cînd toate pregătirile erau pe sfîrşite, a sosit şi oastea lui Sinan-paşa (de zece ori mai numeroasă ca a lui Mihai).

Din adăposturile lor, românii îşi măsurau vrăjmaşii cu privirea. Moartea era la cîţiva paşi de ei. Încă nu i se vedea faţa hidoasă. Dar fiecare ştia ce-l aşteaptă. Şi, cum se obişnuieşte în asemenea împrejurări, oştenii au prins a-şi peria uniforma, a-şi freca bumbii, a trage pe sine cămăşile cele mai curate. Mihai-Vodă trecea printre ei şi-i însufleţea.

— Măria ta ! De data asta ce vom apăra ? l-a întrebat un copilandru, cînd domnitorul a ajuns în dreptul lui.

— Ca de obicei, copilul meu : Ţara, Crucea şi Drapelul !

Copilul a plecat capul în jos, de parcă s-ar fi ruşinat de întrebarea sa. Dar, imediat ce domnitorul s-a îndepărtat, a prins a-şi iscodi vecinul :

— Cum adică „şi Drapelul“ ? Oare aşa de mult înseamnă un drapel ?

Luat prin surprindere, camaradul lui a clipit din ochi, neştiind cum să iasă din încurcătură.

— Apoi... cum să-ţi spun, a prostit el tărăgănat. După cum credinţa este înfăţişată prin Cruce, tot aşa şi Ţara — prin Drapel. Dacă duşmanii, cu toată stăruinţa lor, n-au reuşit în luptă să pună mîna pe el, atunci nici Ţara ta nu va putea fi subjugată, oricît de numeroasă şi puternică ar fi oştirea lor...

La auzul acestor vorbe, copilul şi-a înălţat privirea spre bastionul unde flutura drapelul Ţării. Şi, cum privea el aşa, cu sufletul sfîşiat de neliniştea apropiatei bătălii, a simţit dintr-odată că muşchii i s-au arcuit, că pieptul i s-a oţelit, că el însăşi a devenit parcă mai matur, mai bărbat, mai aproape de ceea ce se cheamă ostaş adevărat.

A doua zi turcii s-au revărsat în valuri peste pod. De pe înălţimea sa, Sinan-paşa conducea bătălia ca un dirijor sigur de finalul concertului. Văzînd cît de mare e rezistenţa românilor la gura strîmtorii, el i-a făcut un semn ajutorului său, Caraiman-paşa. Acela şi-a ridicat regimentele şi a năvălit în primele rînduri. Podul a fost luat. Tunurile noastre au căzut în mîna turcilor. Bătălia părea pierdută. Numai o minune putea schimba ceva. Privirile romînilor s-au întors spre domnitor.

Înţelegîndu-le disperarea, Mihai-Vodă a smuls o secure din mîna unui soldat rănit, şi-a strunit calul şi a strigat :

— În numele neamului, uniţi-vă ! Să biruim !

Apoi s-a năpustit ca un vifor asupra căpeteniei duşmane. Dintr-o lovitură, capul lui Caraiman-paşa a zburat la pămînt. Cu aceeaşi furie, a izbit în şirurile zăpăcite ale păgînilor care încercau să-l doboare.

Încurajaţi de fapta lui, care i-a adus numele de Mihai Viteazu, românii au dezlănţuit un atac neaşteptat. Loviturile lor au băgat spaimă şi neorînduială în vrăjmaşi. Năuciţi de-a binelea, aceştia au luat-o la fugă.

— Înapoi ! Înapoi ! răcnea furios Sinan-paşa, lovind cu ghioaga în mişeii care nu voiau să-i dea ascultare.

Mai avea o singură şansă — drapelul.

— Aduceţi steagul sfînt ! a ordonat el.

În clipele de mare cumpănă, supuşii sultanului desfăşurau un steag mare, de culoare verde, cu semiluna de aur pe el. Din cele mai vechi timpuri se credea că simpla lui apariţie pe cîmpul de bătaie poate înclina victoria în favoarea turcilor.

Stegarul a venit lîngă Sinan-paşa, fluturînd drapelul sus, deasupra ienicerilor înfricoşaţi. Ca să-i îmbărbăteze, marele vizir a urcat călare pe podul unde lupta Mihai Viteazu.

— Ah, iată cum arăţi tu, bătrîn nenorocit ! a exclamat Mihai, îmbrîncindu-l cu tot cu cal în mlaştină.

Prăbuşindu-se, vizirul a apucat să vadă cum cineva a tăbărît asupra stegarului, i-a smuls drapelul din mînă şi l-a împins cu forţa în mocirlă. Mai departe era lesne de înţeles ce va urma... Ca să nu vadă deznodămîntul, generalul învins şi-a tras turbanul pe ochi şi s-a lăsat în voia norocului.

Căderea nopţii a pus capăt măcelului. Un supus credincios l-a cules pe Sinan-paşa din zoaiele de sub pod şi l-a cărat în spate prin bălăriile de pe vale. Cu dinţii rupţi, bandajat şi murdar, el plîngea ca un copil nedreptăţit...

De după deal, spărgînd liniştea stelelor, se înălţa spre cer cîntecul de biruinţă al românilor.

Înconjurat de oşteni, Mihai Viteazu împărţea laude vitejilor săi. La cîţiva paşi de el, în preajma rugului, se zărea o grămadă de trofee.

— Măria ta ! s-a adresat acelaşi copilandru din ajun. Dă-mi voie să adaug şi eu un trofeu de război la picioarele Luminăţiei tale.

— Tu ? Un trofeu ?

— Da... Unul deosebit, fără de care turcii nu mai pot lupta. Iată-l !

Şi băiatul a aşternut în iarbă „steagul sfînt“ a lui Sinan-paşa.

Emoţionat, Mihai Viteazu s-a apropiat de micul erou, l-a strîns în braţe, l-a sărutat şi a rostit :

— Fraţilor ! S-o ştiţi de la mine : dacă urmaşii noştri au printre ei asemenea vlăstar, atunci nici o putere din lume nu ne va putea lipsi de libertate !

Mihai Viteazu a dus mai multe războaie victorioase. Dar ceea ce l-a situat printre cele mai remarcabile personalităţi ale neamului nostru a fost unirea celor trei ţări care vorbeau aceeaşi limbă — Ţara Românească, Transilvania şi Moldova în una singură. Acest eveniment a avut loc în anul 1600.

Allah — dumnezeul religiei mahomedane
avantaj — folos, prioritate, condiţii mai favorabile
bastion — turn ; întăritură din pămînt, construită pentru apărare
bălării — loc năpădit de buruieni
camarad — prieten, amic
devotament — (aici) hotărîrea de a servi cu fermitate o cauză
eveniment — întîmplare, fapt important
fluviu — rîu, apă mare curgătoare
ghioagă — un fel de măciucă cu un capăt bombat, de obicei chintuit (bătut în cuie de fier)
haraci — tribut plătit anual de ţările subjugate de turci
hidos — urît, dezgustător, scîrbos
ochean — instrument optic, folosit pentru o mai bună distingere a obiectelor îndepărtate
olăcari — (în vechime) curieri
personalitate remarcabilă — om mare, persoană vestită, cu calităţi deosebite
semiluna — simbolul Imperiului Otoman
trofeu — pradă de război, de mare valoare (arme, armuri)
turban — acoperemînt de cap (din pînză albă de mătase), purtat de musulmani
vizir — mare comandant de oşti la turci, ministru
vlăstare — (aici) urmaşi, descendenţi ai neamului

VASILE LUPU

De cum treci Răutul şi intri în Orhei vezi o bisericuţă veche, împrejmuită de jur-împrejur cu ziduri de piatră. În ograda ei, pe maidanul din faţă, străjuieşte statuia lui Vasile Lupu. Nu în centrul oraşului, ci aici, în singurătatea tăcerii, mai aproape de veşnicie...

Unii domni şi-au făurit biografia cu sabia. Alţii — cu bunătatea şi grija pentru popor. Cîte unul a rămas în istorie prin cruzime şi sete de sînge.

Vasile Lupu n-a umblat cu tot dinadinsul după glorie. Adevărata lui armă a fost înţelepciunea.

Pe cînd era mic, taică-său superstiţios din fire l-a „pus la încercare", cu gînd să afle ce soartă îl aşteaptă. Un preot îl sfătuise să ascundă într-o odaie întunecoasă mai multe obiecte şi lucruri, între care : o sabie, o carte, o cruce, o pungă cu galbeni ş. a. Copilul trebuia să intre acolo şi să-i aducă lui taică-său primul obiect, pe care avea să-l găsească pe dibuite.

Bucuros că poate participa la un asemenea joc, băiatul s-a strecurat, cu ochii legaţi în odaia cu pricina. O clipă mai tîrziu a apărut în cadrul uşii, strîngînd la piept o carte bisericească.

Evenimentul ar fi trecut poate neobservat dacă din ziua aceea copilul n-ar fi manifestat o deosebită sîrguinţă pentru învăţătură...

* * *

Ajuns domnitor, Vasile Lupu, i-a adunat în jurul său pe cei mai deştepţi bărbaţi din Moldova. I-a adunat şi i-a întrebat :

— Cum credeţi ? Ce trebuie să facem noi, ca să avem o ţară bogată şi puternică ?

— Eu zic să cumpărăm cît mai multe tunuri, a glăsuit cel mai tînăr dintre ei. Sîntem ameninţaţi din toate părţile. Ar trebui să ne pregătim cît mai bine de război.

— Da. Să refacem cetăţile. Să întărim hotarele. Să avem o armată bine instruită, l-a susţinut cineva.

Auzindu-i, mitropolitul Varlaam şi-a scuturat pletele a nemulţumire.

— Cum se poate una ca asta ? De ce vă gîndiţi numai la războaie ? Oare chiar nu vă daţi seama că duşmanii noştri sînt cu mult mai numeroşi şi mai puternici ?

— Şi ce propuneţi ? Să ne lăsăm în stăpînirea lor ?

— Ba nu ! Să le trezim respectul faţă de noi... Cine te stimează nu te atacă !

— Asta aşa-i, s-a învoit hatmanul ţării. Numai că eu personal nu cunosc decît un singur mijloc de a-i face pe alţii să te stimeze — puterea armată !

Ca să dea discuţiei o altă întorsătură, Vasile Lupu s-a ridicat de pe tron, cuprinzînd Sfatul Domnesc într-o privire dojenitoare.

— Da, aşa a fost întotdeauna, a intervenit el. Cine avea armată puternică acela îşi croia ţara după bunul său plac. Dar vremurile s-au schimbat. Astăzi e la fel de mare şi puterea credinţei, şi puterea cuvîntului, şi puterea înţelepciunii.

De la locul său, mitropolitul îl aproba în tăcere.

— Şi cum am putea pune noi în aplicare toate aceste puteri ? nu s-a dumerit boierul cel tînăr.

— Simplu... Să deschidem cît mai multe şcoli. Să facem legi cît mai drepte. Să umplem ţara cu cărturari. Să scriem şi să tipărim cărţi. Cît mai multe cărţi. Cu ele am putea să biruim orice duşman !

Ceilalţi boieri s-au însufleţit. Vorbele domnitorului li s-au părut convingătoare. Doar unul din ei a clătinat din cap a neîncredere, zicînd :

— Poate că ai dreptate, Măria ta. Dar, ca să tipăreşti o carte, îţi trebuie, cel puţin, o tiparniţă. Or, după cîte ştiu eu, aşa ceva e o raritate în toată Europa.

— Sigur, a confirmat Vasile Lupu. Nu e deloc uşor să capeţi o tipografie... Totuşi, avem prieteni... Petru Movilă, mitropolitul Kievului, nu şi-a uitat obîrşia. Ne scrie,

ne ajută, ne povățuiește. De curînd ne-a dăruit o tipografie, pe care am de gînd s-o instalez aici, în Iași, la mănăstirea Trei Ierarhi.

— Atunci să ne ajute Dumnezeu să ducem totul la bun sfîrșit ! l-au binecuvîntat cu toții.

Un an mai tîrziu, asistînd la o slujbă religioasă, Vasile Lupu a observat că lumea rămînea oarecum surdă la ceea ce se citea din cărţile sfinte.

— Ce-i asta ? Ce se întîmplă ? l-a întrebat pe mitropolit. De ce cuvintele Domnului nu cad ca sămînţa cea bună în sufletul credincioşilor ?

— Pentru că ele, cuvintele credinţei, i-a răspuns Varlaam, sînt scrise slavoneşte, într-o limbă străină, pe care românii n-o înţeleg.

— Iată cum ! a exclamat domnitorul. Deci trebuie să ne suflecăm mînecile chiar acum şi să traducem totul în română — în limba noastră maternă.

— Ar fi o mare faptă patriotică ! Dar s-o începem chiar acum, în clipa asta... e păcat.

— De ce ?

— Astăzi e sărbătoare.

Domnitorul s-a uitat surprins la Varlaam, şi, descoperind în ochii lui o schînteie jucăuşă, a adăugat :

— Păcat ar fi dacă eu, de dragul unei sărbători, aş uita de grijile Ţării !

Aşa a reintrat din nou în biserică limba română în locul celei slavone.

Tot atunci Vasile Lupu a pus să se tipărească o „pravilă“ cu legi şi sfaturi dintre cele mai trebuincioase. Iar mitropolitul Varlaam a publicat „Cazania sau Cartea românească de învăţături“, scrisă într-o admirabilă limbă populară.

În cei aproape douăzeci de ani, cît a domnit, Vasile Lupu a făcut din Moldova o ţară a şcolilor şi a ştiinţei de carte.

hatman — comandant de oşti
obîrşie — început, origine ; locul de unde se trage cineva
superstiţios — persoană care crede în forţele supranaturale
tiparniţă — tipografie ; întreprindere unde se tipăresc ziare şi cărţi
veşnicie — eternitate ; care există mereu, pentru totdeauna

DIMITRIE CANTEMIR

O noapte tîrzie. Plouă torenţial. Stropii izbesc puternic în sticla ferestrelor. Cu fruntea lipită de geam, un bărbat între două vîrste urmăreşte zbuciumul lor. Odaia în care se află e luminată de două candelabre. În cămin arde focul. Mobila, covoarele, pereţii împodobiţi cu arme şi tablouri te predispun la odihnă. El, însă, pare absent. Ochii lui trişti sfredelesc perdeaua de ploaie, căutînd în dosul ei alte imagini, alte spaţii îndepărtate.

Atunci, în ziua ceea de pomină, turna tot aşa, ca din găleată...

Boierii, adunaţi în Divan, se uitau la el nedumeriţi, surprinşi, înfricoşaţi.

— Apoi cum vine asta, Măria ta ? se încumetă să-l întrebe pîrcălabul de Hotin. Dumneata, care ai stat la Constantinopol mai bine de douăzeci de ani, care ai crescut printre turci, le-ai învăţat limba şi obiceiurile, ajungînd omul lor de nădejde, Dumneata, zic, după ce eşti ridicat de ei la rang de domn al Moldovei, vii în faţa noastră şi ne spui că vom avea război cu turcii... Au nu cumva ne înşeală auzul ?

— Nu, nu vă înşeală. M-aţi înţeles corect. Vă chem la arme ! E timpul să ne izbăvim de jugul otoman !

— Cu preţul altui jug ?

— Cine v-a învrăjbit aşa ? tuna el ca niciodată de supărat. Crede, oare, cineva că eu aş fi în stare să mă vînd, să uit de interesele Ţării ?

— Ţara sîntem noi, strecoară printre dinţi unul din boieri.

— Ba nu boierule ! Ţara este cei care nu-şi cruţă nici viaţa pentru independenţa ei !

Boierii, toţi ca unul, îşi înalţă privirile spre dînsul. În ochii lor clocoteşte mînia. Se vede de la o poştă că nu le place să fie călcaţi pe bătătură.

— Ai fi nedrept cu noi, Măria ta, dacă ne-ai bănui de laşitate, vorbeşte în numele tuturor Ion Neculce, proas-

păt numit în funcţia de hatman. Sîntem cu toţii gata de jertfire. Dar vrem să ştim : ce va ieşi din asta ?

— Vom cîştiga. Sînt sigur ! Şi, drept răsplată, nu vom plăti tribut. Ne vom înapoia Chilia, Tighina şi Cetatea Albă. Vom fi din nou stăpîni pe pămînturile noastre strămoşeşti...

— Şi dacă vom da greş ? Dacă turcii se vor dovedi mai tari ca noi ?

O clipă se lasă o linişte apăsătoare. Apoi el, Dimitrie Cantemir, se ridică în picioare, ia de la spătar însemnele puterii şi rosteşte :

— Dacă vom pierde, atunci, cel puţin, vom putea muri cu inima împăcată că ne-am ridicat, că n-am rămas în genunchi...

Un murmur de aprobare trece ca o adiere de vînt prin toată sala şi el continuă :

— E foarte greu să vezi cum moare cineva. Dar şi mai greu e să priveşti nepăsător cum moare un popor — poporul tău ! Iar moartea lui începe din momentul cînd se deprinde cu robia... Să nu admitem asta în sînul românilor. Sunaţi alarma ! E timpul deşteptării !

...Acum, ca şi odinioară, inima îi palpită de emoţii. O clipă i se năzare că vede ca aievea regimentele oştirii sale, dînd onorul împăratului Petru cel Mare. Dar, totodată şiroaiele ce se prelîng pe geamuri îi amintesc de lacrimi, de marea înfrîngere de la Stănileşti şi el îşi lasă fruntea în căuşul palmelor, ca să-şi înăbuşe un sentiment amar de neputinţă şi regret...

* * *

De la sabie, la pană

— Sîntem înconjuraţi, Măria ta ! Ce facem ?

Ţarul Rusiei, cu două capuri mai înalt ca toată lumea, îi întîmpină senin, cu zîmbetul pe buze, de parcă nu ei, ci turcii urmează să cadă în robie.

— Eu zic să mai izbim odată, cu toate forţele, în apărarea lor.

— Zadarnic. Nu va ieşi nimic... Generalii mei mă sfătuie să capitulăm.

— Cu ce condiţii ?

— Vizirul mi-a cerut Azovul şi, desigur... capul tău.

— Dacă asta poate ușura cu ceva soarta poporului meu, atunci sînt gata să mă dau de viu în mîna lor.

— Așteaptă. Nu te grăbi, îl cuprinde de umere Petru cel Mare. Eu i-am răspuns vizirului, că prefer să pierd o jumătate din împărăție, decît să trădez un om care s-a încrezut în mine...

...Ușa odăii se deschise pe neprins de veste și cineva se apropie de el cu pași mărunți. Fostul domnitor tresare. Cînd își revine de-a binelea, dă cu ochii de Maria, soția sa.

— Iar ai căzut pe gînduri și te frămînți și nu mai știi pe ce lume te afli, îl dojenise ea cu bunătatea unei mame grijulii. Cînd ai de gînd să scapi odată de aceste remușcări ?

— Probabil, niciodată.

— De ce ?

— Pentru că niciodată nu voi fi în stare să-mi răscumpăr vina...

— Ce vină ?

El își afundă din nou privirea în golul de dincolo de ploaie, rostind cu voce stinsă :

— Vina că n-am murit acolo, pe cîmpul de bătaie...

— Ce spui ? Cum îndrăznești ? Și noi... familia, copiii tăi ?

Ea vine lîngă dînsul, îl îmbrățișează, îi netezește părul, îl sărută.

— Nu mă speria, îl roagă. Gîndește-te la viitor. Ești încă tînăr. Cunoști nenumărate limbi. Poți scrie cărți... Da, da ! Cărți înțelepte... De ce să nu încerci a face cu pana ceea ce nu ți-a reușit cu sabia ?

Vorbele Mariei îl calmează. Se lasă copleșit de ele. Speranța prinde a-i da tîrcoale... Afară plouă. Plouă necontenit. Iar în odaia sa e liniște și cald. Pe masă, în lumina candelabrelor, albește o coală de hîrtie, cu pana și călimara lîngă dînsa...

Cîţiva ani mai tîrziu la Berlin se discuta aprins lista noilor membri ai Academiei Germane.

— Propun ca membru de onoare al Academiei noastre să fie ales învăţatul Dimitrie Cantemir, a deschis şedinţa filozoful Leibnitz.

— Pentru ce merite, maestre Leibnitz ? s-a interesat un oponent.

— E una din cele mai alese şi mai luminate minţi din lume, domnii mei ! A scris mai multe cărţi, între care şi o istorie a turcilor. Cea mai bună din cîte s-au publicat pînă acum. Face filozofie. E un foarte bun matematician. Aflîndu-se la Moscova, a inventat un aparat special pentru calcule...

— Mai adăugaţi aici faptul că turcii îl consideră cel mai mare compozitor al lor ! l-a completat cineva.

— Turcii ? Parcă ei au note muzicale ?

— Da. Le-a născocit pentru dînşii tot Cantemir.

— Mai cunoaşte, domnilor, zece limbi. Scrie în latină, greacă, turcă, rusă, română...

— Şi de unde se trage acest mare cărturar ?

— Din Moldova.

— Îmi pare foarte rău, a recunoscut sincer acelaşi oponent, dar eu unul trebuie să vă spun că nu cunosc măcar pe unde se află această ţară.

— E aici, în Europa. În chiar inima ei.

— Dimitrie Cantemir a fost domn în Ţara Moldovei. Dar a pierdut războiul cu turcii şi s-a refugiat în Rusia, unde l-a luat cu sine Petru cel Mare.

— Eu propun din nou să punem la vot această candidatură, a insistat Leibnitz.

— Cu o singură condiţie, a intervenit oponentul lui. Să-l rugăm pe Cantemir să scrie o carte şi despre ţara sa, Moldova !

— Bine zici, domnia ta. Dar ai întîrziat puţin. El s-a şi apucat de ea cu patru luni în urmă... E cartea durerii

sale, pe care, după cîte înțeleg, o scrie cu propriul său sînge !

În aceeași zi, după ce au votat unanim pentru Dimitrie Cantemir, noii săi colegi de Academie i-au trimis o diplomă în care îl numeau, printre altele :

„...rege între filozofi
și filozof între regi..."

Manuscrisul și hoții

(prelucrare după D. Almaș)

Cartea, pe care o pomeniseră învățații din Berlin, se numea „Descrierea Moldovei". Trei ani la rînd a lucrat asupra ei Dimitrie Cantemir, scriind-o în latină. Cînd a fost gata, a chemat doi dintre cei mai credincioși slujitori ai săi și le-a spus :

— Duceți-vă la Berlin, la prietenii mei cărturari, și transmiteți-le acest manuscris, să-l publice. Dar păziți-l ca pe ochii din cap : prețuiește mai mult decît o avere !

Cei doi tineri au ascuns manuscrisul într-o lădiță de brad, au legat-o de oblîncul șeii și au pornit la drum.

Pe timpurile celea, pînă la Berlin se mergea vreo două săptămîni. Drumurile erau desfundate și pline de primejdii.

Oamenii lui Cantemir au călătorit cu bine pînă la o pădure din nordul Transilvaniei, cînd, ziua în amiaza mare au fost atacați de șase hoți.

— Predați-vă ! a răcnit mai marele lor. Și dați-ne de bună voie tot ce purtați cu voi !

— Ba mai puneți-vă pofta'n cui !

— Așa ? Atunci doborîți-i de pe cai !!

Lupta s-a încins pe dată. Dar forțele erau prea inegale și tîlharii au ieșit învingători, luîndu-le caii, straiele, banii și tot ce mai aveau ei la dînșii. Apoi i-au legat de doi copaci și au plecat.

Un pic mai încolo, într-o poiană cu izvor, s-au oprit să-și împartă prada. Cum era și firesc, s-au certat pentru

cai, au făcut zarvă mare pentru bani şi era cît pe ce să se bată de la lădiţa de brad, unde credeau că vor găsi pietre scumpe şi aur.

Dar, cînd au deschis-o au rămas cu gurile căscate : nici un galben, nici podoabe, ci doar un teanc de foi, scrise mărunt. Atît !

Mînioşi, au spart lădiţa, au aruncat manuscrisul în iarbă şi s-au dus în treaba lor — doi călare, patru pe jos.

Nu după multă vreme, o fetiţă, care păştea mieii prin pădure, s-a apropiat de izvor. A văzut manuscrisul. L-a cules de jos. L-a cercetat. I-a netezit foile cu palma. Dar, sărmănica de ea, nu ştia să citească... Atunci a pus toate foile în trăistuţa ei de merinde şi s-a dus la dascălul din sat.

Acesta a citit primele pagini şi a rămas uimit.

— Asta mai zic şi eu ! Ai găsit un lucru de mare preţ : o carte despre neamul nostru. Deşi nu mă taie capul, de unde a apărut ea lîngă izvor ?

— Au aruncat-o nişte hoţi, pe care i-am auzit certîndu-se pînă la sosirea mea.

— Mda... a zis îngîndurat dascălul. Bine-ai făcut că mi-ai adus-o. O să-i dau numaidecît de rost.

Bucuroasă de laudă, fetiţa s-a întors la mieluşeii ei. Dar, apropiindu-se de pădure, a deslușit un geamăt. Întîi s-a speriat şi a dat să fugă. S-a răzgîndit, însă, repede şi, luîndu-şi inima în dinţi, a intrat printre arbori, unde a dat de cei doi slujitori ai lui Cantemir.

— Fetiţo, cheamă pe cineva să ne dezlege, a rugat-o unul.

Fata a stat pe gînduri cîteva clipe. Apoi, cu unghiile, cu dinţii, cum a putut, a dezlegat funia care-l lega pe tînărul ce-i vorbise. Slobod, acesta l-a dezlegat şi pe prietenul său.

— Dar n-ai văzut tu, umblînd prin pădure, nişte hoţi ? au întrebat-o ei.

— Cum nu ? I-am văzut. Se sfădeau lîngă izvor pentru doi cai frumoşi, înşeuaţi.

— Şi încotro au apucat-o ?

— Spre apus... Au lăsat doar o lădiţă din lemn, fărîmată şi o carte flendurită.

— O carte ? s-au bucurat cei doi bărbaţi.

— Da, scrisă cu mîna... I-am dus-o dascălului nostru. Că numai el în tot satul ştie să citească.

— O-o ! Nici nu-ţi dai seama cît de mult ne-ai ajutat ! au asigurat-o ei într-un glas. Du-ne repede la dascăl !

Ajungînd la dînsul, ei au recunoscut deschis cine sînt şi încotro se duc :

— Ne-a trimis stăpînul nostru, Dimitrie Cantemir (care a fost domn în Moldova) să ducem această carte învăţaţilor din Berlin. Şi iată că aici, nu prea departe, ne-au prădat tîlharii...

— Ştiu. Mi-a povestit şi mie salvatoarea voastră cum a fost... Bine că v-au lăsat cu zile. Acum odihniţi-vă peste noapte la noi. Iar mîine vă veţi duce mai departe, cu cartea Măriei sale aşa cum a fost...

A doua zi, sătenii le-au dăruit straie noi, ceva bani de cheltuială şi doi cai. Pe drum oamenii lui Vodă s-au alăturat la nişte negustori şi, împreună, au ajuns cu bine pînă la Berlin.

Prietenii lui Cantemir s-au bucurat nespus de mult, cînd au văzut „Descrierea Moldovei“. Datorită ei, toată lumea a aflat cum trăieşte poporul român şi cum arată minunata noastră Ţară.

Cînd se întorceau acasă, cei doi tineri au trecut din nou prin satul unde locuia fetiţa şi i-au dăruit o salbă frumoasă, cum nu se mai văzuse, ca s-o poarte cu plăcere în zilele de sărbătoare...

aievea — cu adevărat ; ca şi cum s-ar fi întîmplat în realitate

candelabru — suport cu mai multe braţe, pentru lumînări

copleşit — năpădit, cuprins, emoţionat de ceva

manuscris — text scris de mînă, netipărit

oblînc — partea de dinainte a şeii (ridicată şi încovoiată)

CUPRINS

Din partea autorilor 3
Strămoşii 4
Dacii 5
Burebista 8
Decebal 12
Răzbunarea fiului 13
Soldaţii de lemn 15
Căderea cetăţii 15
Comorile Daciei 16
Barbarii 19
Primii voievozi 21
Basarab 21
Dragoş-Vodă 24
Bogdan-Vodă 28
Mircea cel Bătrîn 29
Alexandru cel Bun 32
Povaţa domnitorului 32
Duelul cavalerilor 33
Vlad Ţepeş 36
O tabără în flăcări 38
Curajul biruie moartea . . . 40
Ştefan cel Mare 42
Răzbunarea micului prinţ . 44
Lupta de la Baia 48
Povestea lui Fosăică 53
Bătălia de la Podu Înalt . . . 57
Codrii Cosminului 62
Seceta din vremea lui Ştefan-Vodă 69
Sabia lui Ştefan cel Mare . 71
Ioan-Vodă cel Cumplit 72
Mihai Viteazu 77
Victoria de la Călugăreni . . 80
Vasile Lupu 85
Dimitrie Cantemir 89
De la sabie, la pană 90
Un rege între filozofi 93
Manuscrisul şi hoţii 94

Bun de tipar 19.01.93. Coli editoriale 4,13. Coli de tipar 6,00.
Tiraj 78 000. Preţul de livrare 25 r. Tirajul executat
sub comanda nr. 20962 la Combinatul Poligrafic,
277004, Chişinău, str. Petru Movilă nr. 35